Контрольный экземпляр

Массе а мехкий пролетареш, вІашагІкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГІАЛГІАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГІАЛГІАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувл 1923 шера денз ★ ЕРА, 28 АПРЕЛЬ, 1988 ШУ. ★ № 51 (7554). ★ Мах 3 кеп.

Коммунисташ! Советски Союза къахьегамхой! ТІатеІІа кхоачашбе КПСС XXVII съездо белгалбаь никъ! XIX-гІа Ерригсоюзни партийни конференци Даьхе бахьан доахача къахьегама толамашца белгалъергья вай!

(КПСС ЦК ТІахьехамашцара).

Яхьа дневник

Лаьрхіар кхоачашду

Дика діайолайир укх пятилетка кхоалагІча шера хьалхара квартал Сунженски района С. М. Кирова цІерагІча колхоза хьайбаш леладараша. XIX Ерригсоюзни партийни конференцена толамца накъабаха дош а денна, овсаре къахьегаш ханал хьалха кхоачашйир цар кхаь бетта задани: План 189 тонн йолаш, паччахьалкхенга ехкар 227,7 тонн шура.

Доярка шоашта хьалхашка латтача декхарех дика лоархІабаьб. Къахьегаме цахаддаш толамаш доахаш хьайоагІа НохчГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета депутат, къона доярка Газдиева Зайнап. ХІара Іаттагара цо яьккхай 836 килограмм шура, планагІа 630 килограмм йолаш, тІехкхоачашдаьд шу доладуш ше тІаница социалистически декхараш а.

Цул дукха тІехьайисаяц районе а республике а дика йовзаш йола доярка, хІара Іаттагара 815 килограмм шура яьккха Рыбалко Мария Александровна. Йоккха опыт йолаш къахьегамхо я из. Уж толамаш даха З. Газдиева Іомаяьр а из я.

— Мария Александровна-м тха массане а хьехамча я, — йоах социалистически яхье шоллагІа моттиг яьккхача къонача доярках Т. Барахоевас. — Цо Іомаяьй тхона атта йоацача доярка профессе къайленаш.

Овсаре къахьегаш ба Іабсий леладеш бола Мальцева Надежда, Петрова Нина, Камурзоева Тамара, Коробко Анна. План 400 грамм йолаш хІара Іасилга дийнахьа цар тІакхетийт 450 грамм дулх. ТІаниЦача социалистически декхарал тоъал дукхагІа да из.

Деша дай бац

— Грозненски района боахамашта юкъе карарча шера хьалхара квартале шура яккхара а паччахьалкхенга йохкара а планах лоархІаяьяш ши совхоз, — аьлар КПСС Грозненски райкома юртбоахама отдела инструктора І. Дзейгова. — Цар тІехьашка тетт еррига район. ТІехьаюсараш — «Молочный-1», «Грозненский» яха совхозаш.

Январь бетта а февраль бетта а гуш дар «Молочный-1» яхача боахама хьайбаш леладерех декхар хьарчаш латташ хилар. Цхьадолча деношка юккъера лаьрхІача хІара кхоабача Іаттагара йоаккха шура 4,5—5 килограмм мара яцар. Цун бахьан — доакъара база эсала хилар. Тоадаланзар гІулакх март бетта а. Фу дар цох хьахиннар. Планагіа хьалхарча квартале паччахьалкхенга йохка езар 450 тонн йолаш, 406 тонн шура мара дІаеланзар совхозо.

Кхы дикагІа дац «Грозненский» совхоза хьайбаш леладарий хьокхамаш а. План 1000 тонн йолаш, хьалхарча квартале 906 тонн шура йохка мара аьттув баланзар цар.

Укх деношка хьайбашта баьццара доакъар тела доладаьд цу боахамашка. Теша лов шоллагІча квартале план кхоачашъяь ца Іеш, цар шоашта тІадиса декхар а ДІатокхаргхиларах.

ПЛАНАЛ СОВГІА

ТІехдика чакхъяьккхай шийтталагІча пятилетка кхоалагІча шера хьалхара квартал «Сунжа» яхача агропромышленни объединенена чудоагІча боахамаша. Планал совгІа цар паччахьалкхенга ехкай 273 тонн шура, 71 тонн дулх, лийрхІачул дукхагІа дІачуденнад фуаш.

Из толам боаккхача доккхагІа дакъа юкъедихьарех я XX партсъезда, XIX партсъезда цІерагІа колхозаш, «Западная» яха коа тІара оалхазараш леладу фабрика, кхыяраш.

ХІанз керттердар — иштта дика дІадоладаьр хьинаре чакхдаккхар, XIX Ерригсоюзни конференцена толамца накъабахар.

ТОЛАМАШЦА НАКЪАБОЛХ

Республикера дукха колхозаш, совхозаш доккхий толамаш доахаш, накъайоагІа 1 Маяна. Ишттачарех цаІ я Сунженский района ЦІеча Эскара цІерагІа колхоз.

Боахаме къаьстта белгалбаьннаб хьайбаш леладераш. Ужаш ба доярка К. Дайшигова, Л. Кулакова, М. Алиева, Э. Асхабова.

Укх шера хьалхарча квартала итогаша хьахьокх боахамо дулх дохкарах йола план 101 процент, шура яккхарах йола план 104 процент кхоачашъяьлга.

Кхоъ ферма я боахаме. Кхаьнне а шоашта хьалхашка латта декхараш тІехкхоачашдаьд.

Фермашта юкъе хьалхале лелаеш я М. Вышегурова кулгалдеш йола кхоалагІа ферма. Планаш тІехкхоачашъеш хьинаре дакъалацарах 150 сом ахчан преми хьожаяьй бригадира.

Ала хІама доацаш дика къахьег фермаш доакъарца Іалашъеча къонача водителаша М. Точнева, И. Оздоева, Д. Оздоева.

Таханарча денга шоллагІча квартала план 20 процент кхоачашъяьй колхоза хьайбаш леладераша.

М. АХИЛЬГОВ.

БАЛХАШ СИХДАЬД

Дика дІадоладаьд Назрановски района механизатораша кхашкара балхаш. Эгара хьалха, кхашка араяьлар макхаш тІехьадола агрегаташ. Лаьттанцара тІоадал дІакъовлар чІоагІа лоархІаме гІулакх да.

Цу деношка дІаболабелар механизатораш ялатий кхашта гІулакх де а. Уж кІезига дац районе — 8860 гектар. Царех 2900 гектара тІа кердача, интенсивни хьисапе дІадийнад ялаташ.

Дукха ха йоаццаш царга хьожаш чакхдаьннад тхо дерригача кхашка гІолла. Ялаташ во дац. Зене йолча садоаллача хІамашта духьала молхаш етташ да тхо укх деношка.

Ерригача совхозашка дІайийна яьннай хьалха ювш йола культураш: кен, горох — 525 гектар.

Коартолаш а, дукха хІама ца эшаш, дІайийна яьннай районе. План 900 гектар йолаш, 800 гектара тІа дІайийннай уж. Дика чакхбоаккхаш латт из болх эггара дукхагІа коартолаш кхеече «Экажевский» совхозе.

ХІанз керттера декхар — хьажкІаш дІаювлга лоаццача хана чакхдаккхар. Мел эша хІама долаш да: дика тоаьв техника, дІаде мел эша фу, болх хьабе нах. Ялата лаьрхІа уж дІаювргьа районе 6880 гектар.

Хьагучогіа, хьувкъам дика хила тарлу районе. Март а апрель а лаьттанца дукха тІоадал йолаш хиннаб.

М. МАРТАЗАНОВ.

ІУЛАШ ДЕБАШ ДОАГІА

Хьайбай боахаме Іул тоадар а дебадар а лоахІаме да. ДІадаха шу тхона зе а хулаш чакхдаьлар: планах доагІачул кІезигагІа хилар района боахамашка Іаьсий, Іоахарий.

Укх шера дикка эргадаькхад хьайбай боахамашка из гІулакх. Іаьсий дара хьалхарча квартала план кхоачашъяьй хІара совхозо.

Къаьстта дика хьокхамаш даьхад «Маяке». Хоза, унахцІена а долаш укх шера 214 Іасилг даьд цу совхозе. ХІара 100 Іатта тІехьа дІадахача шера хьалхарча квартале хиннарел 8 Іаса дукхагІа да уж.

Иштта дика да Іаьсий «Назрановский», «Экажевский», кхыча совхозашка а.

ХІанз долчул дукхха дикагІа хьокхамаш хила йиш йолаш яр «40 лет Октября» яха совхоз, нагахьа санна фу тоадара гІулакх цига дикагІа леладоре, зоотехнически учете йоаггІаш йола порядок яларе. Дуккхаза дийцад оаха из дош цигарча специалисташца. ХІаьта а эргалоташ кІезига хул.

Жа шин совхозе — «Назрановский», «40 лет Октября» леладу оаха. ПланагІа укх шера 5000 жийна тІехьа Іоахарий хила дезаш дар. Из декхар кхоачашдаьд. Вешта аьлча, ше хиннар миссел жа Іул ІотІанхиттад совхозашка.

ЖаІушта юкъе дукха ба шоай планаш тІехкхоачашъяь нах. Масала, «40 лет Октября» яхача совхозерча Хадизов Вахас хІара 100 жийна тІехьа 124 Іаьхарг кхебу укх шера. Цигарча Сосуев Муслима — 113, Баргишев Ахьмада — 110 Іаьхарг.

ХІанз керттера декхар — лазар ца хулийташ, ца дойташ, Іорадеш уж хьалкхедар.

Г. МАЛЬСАГОВ,
Назрановски РАПО племотдела зоотехник.

ДИКАГІА БОЛХ БАЙТА ЭКОНОМИЧЕСКИ РЫЧАГАШКА

КПСС обкоме хинна совещани

КПСС Нохч-ГІалгІай обкоме КПСС горкомий, райкомий секретарий, министерствийн ведомствийн кулгалхой, парткомий секретарий, цхьайолча промышленни предприятей кулгалхой совещани хилар. Цига хьежар 1988 шера 1-ча квартале промышленностен транспортен боахама доалдара радикальни реформа кхоачашъяра хьакъехьа партийни комитеташа бьча балха итогехи паччахьалкхен предприятех (объединенех) долча СССР Закона хьалашка предприятеша бьча балхахи долча дешага.

Совещани хьайийллар парте обкома хьалхарча секретара В. К. Фотеева. ТІаккха доклад е дош делар КПСС обкома секретара В. А. Алехина. Моттигашкара гІулакхий хьалех бола хоам бир КПСС Заводской райкома хьалхарча секретара В. М. Данилеца, «Красный Молот» яха машинашъеча завода парткома секретара Н. И. Колпакова, «Грознефтеоргсинтез» объединене генеральни директора В. И. Гречкос, Карабулакски химреагентий завода директора И. В. Лысенкос, ГІ. Ахриева цІерагІча «Электроинструмент» яхача Назрановски завода партийни организаце секретара А. С. Манкиева.

Совещане белгалдаькхар, экономически реформа юкъейоалаяро дуккхача къахьегама коллективай балха хьиннар айделга. Белгалъяьннай болхлой инициатива мукъаяккхара, цар экономически уйла хувцара процесс а. Парте Центральни Комитета дІадеххача тайпара, экономика доалдара системана перестройка яра, йиззача хозрасчетага довлара дешаш шоай организаторски а политически а балха юкъмоттиге оттадьча партийни организацеша укх шера цхьоалагІча квартала планаш кхоачашъяьй. ДикагІча оагІорахьа хувцамаш хулаш латт «Грознефть», «Оргтехника», «Промавтоматика», «Спецнефтехиммаш» яхача объединенешка, «Грознефтемаш» а электромеханически а заводашка, «Грозгипробиосинтез» яхача институте.

Перестройкаца цу тайпара гІулакх леладара масалаш кхы цхьайолча партийни организацешка а да. Цхьабакъда юкъарареспубликански хьокхамаш лаккхдара тІехьа цар хьа мел даьр цхьаккха доацача доаккх тІехьаюсача коллективаша. Итоге республика промышленноста паччахьалкхен план кхоачашъелга Іалашдаьдац. Договорагіа поставкаш яра план 98,2 процент мара кхоачашъяьц. Товарни продукци лаьрхІачча боараме хьае вІаштІехьдаьннадац. Цхьоалагіча квартале из 102,6 процент хилар. Продукци арахецара боарам лохбаьб 41 предприяте, е ерригнех 28 процента.

146 промышленни предприятех 20-не даьча договорашка хьежжа продукцена поставкаш яра задани кхоачащъяьяц. Уж я «Грознефтеоргсинтез» объединени, «Красный Молот», «Пищемаш», Карабулакски химреагентий, Гудермесски медицински инструментай, биохимически заводаш, «Вторчермет», «Электроинструмент» яха Назрановски завод,иштта кхыяраш. Январе - феврале пайда бара план кхоачашъяьяц 34 предприяте, е ерригнех 23 процента.

Цу шин бетта 32 предприяте е 22 процента, дІадахача шера цу ханаца нийсдича, пайда кІезигагІа баьб.

Республика цхьайола предприятеш халкъа эша товараш арахецара планах лоархІаяьяц.

Белгалъяьха планови заданеши декхараши кхоачаш ца деш дисад, керттерча даькъе, цхьаболча кулгалхоша къаьнарча методегІа къаста ца могаш болх барах, паччахьалкхен планий кхела хьалхашка цІенхаштта сагота ца хиларах, лерраг1а гІулакх чакх па дахарах, предприятеш доалдара кердача хьалашка яхара кийчо еш гІалаташ дувлийтарах. Иштта цу гІулакха Іаткъар цхьайола предприятеш болхлошца, специалисташца укомплектованни а лерттІа материально - технически Іалашо яь а ца хилар.

Совещане доакъашхоша белгалдоахар, цхьайолча предприятешка кердача хьалашка болх бара бокъонца кийчо яра кІезига терко яьлга. Деррига а указаней а инструкцей а новкъосталца, лаккехьа къоастадергда, е ши-шегІа хьахургда, аьнна хеташ дола хьал хІанз а долаш долга.

ХІанз а хоалуш бац цхьайолча предприятешкара къахьегама коллективай советий лоархІам, иштта цар кулгалхой командно - низа методашта никъ бехкар. Новкъа дале а, цхьа масал доаладе йиш яц, къахьегама коллективаш, шоашта ца доагІеи кхоачашде таро хургйоацеи планови даннеш хьадайтача министерствашта, из нийса ца хилар дІа а хайташ, шоаш яхача тІара ца йоалаш.

Республика дукхагІйолча предприятеша кердача хьалашка болх барга йовлача хана сихха финансоши хьал тоадара хьакъехьа де дезараш тІаэцанзар. Массанахьа а финансови дисциплина телхаю. «Красный молот» заводе пайда бара плана кхоачаш ца яр бахьан долаш, экономически стІмулированни яра фонд вІаштІехьькхха йоацаше а 1987 шера итогегІа болхлошта премеш елар. Цу гІулакха ІаяхийтІар кредита средташ.

Белгалдаккха доагІа, республикански финансови органаша — Госбанка, Промстройбанка, Жилсоцбанка, НГІАССР финансай министерство предприятешта цу балха тІа эшаш дола новкъостал ца делга, иштта царца цхьана кІоарга экономически анализ а яь, йолаш йола резерваш гуча а яьха, цар кІийлен тІа предприятей финансови хьал тоадара, экономически балха лоархІам лакхбара хьадда де дезараш тІаэцара гІулакха юстаръяьннай уж.

Къахьегамах алапи луча а дукха къоастаданза дешаш да. Кердача тарифни ставкашка а гІулакхерча наха алапеш оттадарга а довлача хана болхлочун квалификацега а къахьегама хьокхамга а хьежжа алапена эша дифференциаци елга Іалашдара никъ леррагІа чакхбахац. Премировани еча перестройка яра гІулакх воча хьал тІа да. ДукхагІйолча хана къахьегамах алапи луча кердача хьалашка духхьал разрядаш лохъяра, балха юха а хьажара, балха нормаш лакхъяра, къоаста а ца беш, берригача болхлошта алапеш лохдара наькъаца бовл. Цул совгІа из деррига администраце гІор ца доаккхаш, йоаггІа кийчо а ца еш ду.

Уравниловкана духьала къовсам лоаттабац, коллективни подряд дІайоаржаяра тІехь эффективни гІулакхаш дац. Иштта да хьал А. Шерипова цІерагІча завода дуккхача ремонтни бригадашка, «Терек» яхача мебельни объединене, медицински инструментий заводе, кхычахьа.

Анализо хьахьокх цхьайолча партийни комитеташен советски органашеи хьалха а санна экономика проблемаш кабинетно - телефонни, диспетчерски методашца кхоачашъеш хилар, юхьхьанцарча парторганизацешкен къахьегама коллективашкен хулача процессай кІоаргга анализ а ца еш. Хьалха а санна, коллективаша беча балха керттерча даькъе теркам тІабохийт дукхала хьокхамашта, во довз боахама кердача механизмо дІадехараш. Гуш да шерлуча демократе хьалашка партийни кулгал де ца ховш хилар. Цо ловш дац формальни, дилетантни гІулакх леладелга. Бакъда, анализо хьахьокхаш ма хиллара, парте цхьайолча райкомашка цунна йоагІаш йола моттиг кораяьяц.

Ший бахьан доацаш дацар «Электроинструмент» завода партбюрос цхьоалагІча квартале партийни собране дувца «Завода производственно-боахама балха итогаш» яха дош оттадар а доклад е партбюро секретарь къоаставар а. ХІаьта директор предприяте производственно-боахама балха кхыбола организатораш хІана оттабаьбац? Кхы цхьаьнха а масала. «Грознефтеоргсинтез» объединене партком февраль чакхбоалаш шерра яь хиннача ший заседане хьежаг «Боахама кулгалдара керттера реформа йиззa кхоачашъяра объединене администраце де лерхІарех» яхача дешага. Дош кийчдир формально. Доклада тІа кІоаргга анализ янзар эттача хьала де дезача гІулакхий хьалда йола программа оттаянзар. Иштта чулоацамца «белгалйир» сопама проект а. Из тІа ца эцаш парткома членаша даьр нийса хІама дар.

Факташа хьахьокх экономически реформа толаме кхоачашъяра дуккхача секретарашеи райкомий а горкомий а аппарата болхлошеи хІанз а ледара уйла еш хилар, цунна мишта влияни е еза нийса кхета ца даь хилар.

Партийни комитеташа, ма дарра аьлча гІулакх оттадьдац керда дІадехараш хІара юхьханцарча парторганизацеш къахьегама коллективагеи, хІара болхлочунга дІакхоачийтаргдолаш, из ца дича экономикана доал дара реформа кхоачашъярах дувца хала да. Экономически реформа боахама йоакхо яр метта а оттадеш дувцарцеи болх банза баргбоацаш хиларцеи лаьца ца Іеш, хІара дийнахьа де дезача хьаддача гІулакхашца чІоагІало лувцаш хила еза, бакъда уж гІулакхаш хІанз долаш дац.

Шоай доаца, кхыдола гІулакхаш дара тІерабоах юхьханцарча парторганизацей секретараш. Бахьан долаш а бахаьн доацаш а парте райкомашка, горкомашка, обкоме, тайп-тайпарча комиссешка хьех уж. Масала, «Грознефтеоргсинтез» объединене парткома секретара хІара бетта аханел дукхагІдола деношкъахьегама коллективал арахьа доах.

Экономически реформа вайцига сецз латт эггара хьалха предприятей кулгалхой, специалисташ психологически эрга ца довлар бахьан долаш. Планироване нормироване, учета тІахьожама, доал дара керда структураш хьахилара ерригача системаца къахьегама коллектива хІара саг — хьалхарча кулгалхочунгара денз болхлочунга кхаччалца — экономически реформас дІадехарашта доагІаш долча хьал тІа оттаве веза. Из хІанз а динза да. Болхлой, бригадирий кердача тайпара болх бе безам бола. хІана аьлча формальни балха тІа болаш доахача сахьатий дукхалах тийша да цар алапи, хІаьта производства организатораша къаьнача тайпара кулгалду хьал эттад.

Дуккхача парткомашеи юхьханцарча парторганизацей бюрошеи ма йоаггІара вІаштІехьъькхаяц кулгалхой, специалистий, болхлой экономически всеобуч. «Электроинструмент». «Металлист», Н. Анисимова цІерагІча НГНПЗ, биохимически заводашка а кхычахьа дуккханахьа а деш алийтар духьа оттадаь да дешар. Дуккхача моттигашка из дешар хьех цу гІулакха кийчбенна боацача. кхоачамбалла методически кІийлен навыкаш йоацача наха

Уйла яь отта а яьяц, кхоачаш а яьяц дешашбарий знанешка цІенхаштта хьажареи уж хІара дийнахьарча балха тІа юкъейоалаярен система.

Цхьайолча предприятешка лохача бораме ю кулгалдеча кадраштеч специалисташтеи аттестаци. «Красный молот». «Пищемаш», «Трансмаш» заводашка. «Грознефтеоргсинтез» «Чечингавтотранс» объединеней, мотти

ДИКАГІА БОЛХ БАЙТА ЭКОНОМИЧЕСКИ РЫЧАГАШКА

(ДІахододар. Долалур 1-ча оагІо тІа).

герча промышленноста цхьайолча предприятешка сихдаь дІахьу дешар, болхлой гІулакхаши морально-политически кхетами, йиззача хозрасчетен самофинансированен хьалашка болх бара йола цар говзал кІоаргга ца а йовзаш.

Кадраш экономически кийчъяра чІоаггІа тІахьожам оттабе беза. ХІара кулгалхочунгеи специналистаген дІахайта деза квалификаци лакхъяр цун гІулакха тІа ма доаггІара дола декхар долга. Боахама доал дара реформа кхоачашъе йиш яц йоагІаш йола знанеш йоацаш.

Геттара боккхача лоархІама гІулакх да завода чухьара хозрасчет юкъейоалаяр. Цхьадолча даькъе из юкъейоалаяьй массехк предприяте, Царех духхагІъярашка оттадьадац кьоастам бола вІаши юкъера хозрасчетни гІулакхаш, нормативаш оттаяра, учети тІахьожами вІаштІехьбаккхара болх бац. Масала, биохимически заводе март бетта мара болх бе йолаяланзар хозрасчетни комисси.

Из болх тІехьабаькхар автомобильни машиннаькъе транспорта предприятешка. Масала, цхьоалагІча январе денз коллектив кердача системагІа болх беш лоархІача № 1436 йолча автоколонне балха кердача хьалашка довларах дола приказ тоханзар 9 марта мара.

Пассажирски предприятешка — № 1572 йолча автоколонне а № 1 йолча ПАП а лохерча звеньяшка, къаьста ремонтни бригадашка а долаш, боахама расчет формально юкъейоагІа, ремонт дика ярах, оатхалийн материальни ресурсайн кхом барах материальни стимулированн яра система кийчъяьяц.

Бокъонца йола боахама расчет, боахам лелабара кердача хьалашка болх дикагІа вІаштІехьбажкха таро луш йола кертера юхьанцара звено лоархІ бригадах. Из нийса да. Цар (бригадаша) эффективно болх беча, бІарчча хьанйцача шоай участка е предприяте гІулакхашка цар хьннаре дакъа лоацача, — цига боахама расчето ший дикагІ-йола оагІонаш хьахьохх.

ХІаьта вай долча цу хьакъехьа фу ду? 2844 бригадах 632 мара яц боахама расчета хьисапе болх беш. 1987 шера цу тайпарча бригадашта шиъ мара тІакхийтацц, хІаьта царна чубоагІа нах 21,9 — негара 21,7 процентага кхоачаш кІезиг беннаб.

Цу тайпара хьал цхьаболча кулгалхой мекъалцен бехктохкам ца хиларцен мара кхетаде йиш йолаш дац. Уж духхьала шоашта кхы тІа йола халонаш хьатІаэца ловш бац. Бригада боахама расчетага яккхар — наха хьалхашка шийна хоадамболлаш дола декхараш тІаэцар ма дий, хІаьта цхьабараш уж мишта кхоачашду бицбеннаб.

Дикача дас санна, хьаькъале, пайда боалаш гІулакх дІадахьа йиш я, нагахьа санна балха моттигаш дика Іалашъяь а вІаштІехьъяьха а хуле.

1988 шера эттача хьалага хьежача, республика промышленносте царех аханел кІезига дуккхагІа ярашта мара аттестаци яьяц. Аттестаци яьча юкъейоагІача 15 эзарнех рационализаци яь 2,5 эзар балха моттиг мара яц. ВІалла биц из болх «Красный молот», грозненскии гудермескии «Нефтехимзапчасть» яхача заводашка, эсала бу «Грознефтемаш» «Трансмаш» яхача заводашка, «Грознефтеоргсинтез» яхача объединене, кхыча моттигашка.

Чакхбаькхабац балха моттигашта рационализаци яра болх. ХІаьта лакхача Іилман - технически дІадехарашка хьежжа, производствана Іалашо яр, дикагІдола къахьегама хьалаш хьадар, из деррига а хьаькъале вІаштІехьдаккхар — ма хуллА кІезигагІа наьха низ материальни ресурсаши дІа а йохийташ, производства лерттІа болх бара, дика продукци арахецара кІийле а лард а я.

Партийн комитеташ, юхьанцара партийни организацеш, из болх геттара во леллаше, цу дешашка хьажац. ЦІенхаштта хатта деза цох лаьца предприятей профсоюзни комитеташка а. Уж ма йий болхлой моттигашта аттестаци яра тІахьожам лоаттабе безараш, хІана аьлча из дара боарам коллективни договорашта юкъебоагІаш ма бий. Цхьабакъда, из тайпа хІама дац, масала, е «Грознефтеоргсинтезе», е «Электроинструменте», е пассажирски автопредприяте.

Партийни комитеташ хье ца луш хьажа декхарийла я къахьегама коллективий производственни балха лоархІамегІа болча лостамагІа профкомаша беча балхага.

Экономика дешашта боагІаш бола теркам тІабахийтац районни городской Советий исполкомаша. Из тайпара хьал ла йиш йолаш дац. Республика Министрий Совето, облсовпрофо исполкомашкеи профсоюзий отраслевой обкомашкеи хатта деза: экономика эффективно лелаяра проблемаш кьоастаеча цар иштта талмастта дакъа хІана лоац, аьнна.

1987 шера, уях шера хьалхарча кварталс реконструкци яра, Іилман - технически, опытни, конструкторски, технологически балхий, Іилмантехнически программай заданей планаш предприятеша санна, хІаьта иштта Іилман учрежденеша, Іилман-тохкама а конструкторски а организацеша кхоачаш ца еш йисай. Карабулакера химреагентий а «Электроинструмент» а заводаш, «Вторчермет» санна йолча предприятешка керттерча технически хьокхамех йола мероприятеш вІалла плане а яц. Кхыйолча предприятешка уж планаш геттара зІамига а таханарча дено дІадехарашта жоп ца луш а я.

ЧІоагІа во болх бу автомобильни транспорто. Радикальни экономически реформа укхазарча дуккхача кулгалхоша тІагІолла а цхьан оагІорахьара а кхетаю. Царна вІалла доацаш санна да керттера гІулаях — перевозкаш яра дола заказчикий а пассажирий а хьашташ дизза кхоачашделга. Пассажираш дІа-хьа кхувлари транспортно - экспедиционни гІулакхаш дари во лел, «Чеченингушавтотранс» объединене кулгалхоша (и. Е. А. Надиров) цхьан моттиге латтара шоай психологи вІалла хийцаяц.

Тайп - тайпара бахьанаш лех шоай ца деш дисараши кхоачамбоацараши лочкъадара. Масала, кадраш тоьац яхаш дувц, хІаьта царна эша хьалаш хьадац: нах чу баха фусамаш хьалъяра эша рузкъа Іалашдац, эсала хьалъю уж. 1987 шера плане 15 квартира мара яцар. Наха чу баха фусамаш хьалъеча боахама способ дегІайоалаяц. Наькъаш деха да яхаш бахьанаш а доахац, транспортникаштен наькъаш тоадерештеи, предприятешта а организацешта а юкъе этта гІулакхаш хувцара тІаерзаяь корта бола предложенеш йоалаяц.

Экономически реформо дІадех хозрасчетни претензей система а договорной бехктохкам а экономически кІийлен тІа оттабелга. Тіаккха транспортни предприятешта хинна зенаш наькъаш тоадара службай чотагІа меттаоттадеш хургда, хІаьта къахьегамхой балха тІехьабисарах дола зенаш — транспортни предприятеша дІатоккхаргда.

Бехк баккха боагІа наькъаш тоадара йолча службай кулгалхоех. Укхаза уйла йиц маршруташта рационализаци ярах, бІарчача шера кІоагаш дІадикъара а текущи ремонт яра а хьисапе болх вІаштІехьбаккхарах, хІаьта из вай климатически хьалашка диллача дизза даргдоацар а хинна дІаотта деза.

Грозненски горисполкомо, хІаьта иштта республика Министрий Совето бетта йолча хана кийчъе а еза, тІаэца а еза автомобилисташи наькъашка хьожаш бараши шоайла дІа-хьа экономически хозрасчетни гІулакхийн декхарийн гомашка оттаберг бола решени.

Пассажираш дІа-хьа кхувлача транспорта балха тІехьа депутатски а болхлой а тІахьожам бац. ХІаьта автопредприятешка шерра даьржад дисциплинен организованности ца хилар, шоай гІулакха машинаш лелаяр.

Пассажираш дІа-хьа кхувлача пайда эцац служебни автобусех, цу хьакъехьа йола указанеш кхоачашийц. Из транспорт, инспекцен общественностен рейдаша хьахьекхача бесса, ше де деза гІулакх кхоачашдеш а йоацаш, къахьеганза доходаш яхара хеккаш я. ГАИ болхлоша чаккъяьхача контрольни проверкаша апрела пхе дийнахьа гучаяьккхар шоаш де дезар ца деш лела 83 автобус, цу юкъе шоашта хІама яккхара лела 57 автобус а йолаш. Царех дикка духхагІъяраш — автотранспорта объединенера я. ХІаьта нн. Е. А. Надиров, М. Х. Татрнев автобусаш тоьац яхаш Іокадаш ба.

Экономике радикальни реформа хила йиш яц доалдеча демократизаци ца хилча, цо дІадех социальни проблемаш къестаеча нийса доаца доалдара гІулакхаш леладеш хилча мел зе ду къахьегама коллективашта дІахайталга. Масала, «Грознефтеоргсинтез» объединене хьалхарча квартале 0.5 процент продукци дІа ца йохьийташ йисарах доадаьд 480 эзар сом, цу даькъе алапи 100 эзар сом говгІа. Фуд бахьан? Керттерча даькъе чурча гІулакхашца дувзаденна да из. Масала, из да нн. Яценко Г. А., Мулин А. И. керте латтача Н. Аннсимовен в. И. Ленинен цІерагІча, НГНПЗ-н ГНПЗ-н заводашка авареш хиларах термическин каталическин крекиране шоллагІча процессий мощностех алкилироване установкех кІезигагІа пайда нийбар.

Объединене цІенхаштта йола проблема я продукцІ ассортиментен дикален проблема. Тахан а тІехьа В. И. Ленинен Н. Аннсимовен цІерагІча заводашкара производственно - товарни конгоре дІачуухийт дика йоаца компоненташ. Заводашка вІашагІъехкача дикала группаша во болх бу, технически службай кулгалхоша цхьаьан ларда тІа ялхац уж. Цу дерригне а Іалаьмате дукха пайда хьа ца луш йола расходаш яйт, экономика телхаю.

Уж кхоачамбоацараш нийсдолийт заводнйн объединенен кулгалдара йолча кадраша. Нагахьа санна доалдеча порядок хилийтара цар шоаш де мел дезар даьдаларе, коллективашта иштта новкъа дола зе хургдацар.

Планаш кхоачаш ца ярах, доал ца дарах, хІамаш лечкъаярах, кхыдола бахьанаш нийсдаларах къахьегамз коллективана даьча зенах бокъонца расчет а еш, предприятей болхлой собранешка кулгалхоша хІара кварталгІа отчет телилга правило а хинна дІаотта деза. Ший алапи а доадеш жоп тела декхарийла вац болхло хІаман сагота боацача кулгалхошен специналисташен доалде ца харах леладеча гІулакхашта.

Керттера проблема я товараш ца тоъаш хиларца, хІамаш лечкъаярца, товарно - материальни маьхера хІамаш талхарах, доадерашца къовсам лоаттабар. 1987 шера уж хилар дукха хІама ца эшаш 17 миллион сома маьха, царех промышленносте — кхо миллион говгІа сома маьха. Юхаметтаоттадьр кІезига да. Из цІаьхха нийсденна а дац. Зе на хулийташ дитара а хинна зе юхаметтаоттадара а боахама кулгалхоша шоай декхарехи бокъонехи геттара кІезига пайда нийбу.

ЦІенхаштта зе ду предприятеша дика йоаца продукци арахецарах, производства отходехи кондиционни доацача товарехи во пайда нийбарах.

Экономика радикальни реформа декхараши принципаши кхоачашъяра партийни комитеташа, паччахьалкхен, боахамий, профсоюзни органаша беча балха анализо хьахьохх цар балха тІа цунна йоагІаш йола мотти ца кораяьлга. Халкъбоахама декхараш кхоачашдечара формаши методаши, боккъалдар аьлча, дуккхагІча даькъе хьалха хиннараш я. Дуккхача партийни, советски, боахамий, профсоюзни организацеша уж хийцаяц. Цхьайолча партийни комитеташа шоай декхар лерхІ авралаш елген нах чувхабелген.

Цхьабараш цхьаккха дича а мукъабоалалац тІехках летача, сеца лаьттача ханах долча лазарах — де доагІар, дича санна хьалхашка а увттадеш. КІезига - дукха даь а позитивни хІама ца дича, тІаккха укхаза е кхычахьа гІадваха дувц, рапорташ тел: «Оаха перестройка яьй». Цу гІулакха тІехьа партийни комитеташа царца дІадалийта йиш яц, бокъонца тІехьа хила а еза уж парте лоралелаш яхачоа, «перестройка къамаьлащен дукха ювцарцен жегае йиш яц».

Перестройка, ховш ма хиллара, — из хоадамболлаш долча карагІдийннарашца дусташ дола хоадавболлаш дола гІулакх да. Нагахьа санна предприяте овсаре къахьегара дола дика хьалаш Іалашдаь дале, наха шоаш дакъа лоац доалдеча, планаш кхоачашъю — хоалуш дІахьалхашкахьа ух уж наха баха цІенош Іалашдара, бытовой гІулакхаш дара, транспорта болх тоабара, иштта кхыдараш дара.

Дукхадар тийша да кулгалхоех, уж лоархІаш хилларах, перестройка гІулакха уж тешаме хиларах. Вай къоастабе беза кхоанеа е ехкаш, тахан деш цхьаькха хІама доацаш бола кулгалхой, уж кулгалдеш бола дукха ха яле а. БІаргаго беза политически даькъе кхеташ, цІенхаштта дола гІулакх дІадоладе кийча бола къона энтузиасташ. Уж санна бола нах хьагучабахара мел эша таронаш йолаш я. Из я гласность, хоржамаш дар, отчетность, хІанз долча законо дІадехарга хьежжа партийни тІахьожам лоаттабар.

ХІанз предприятех долча Законага хьежжа дІаболабаьб бокъха политически болх — предприятей кулгалхой хержалга. Цар хьахьокх хила дезачунга вай ца кхаьчалга. Я яха надрай резерв наьхата тІа мара яц. Из иштта доллашехьа кастаста ше-ший хьашташ кхоачашдайтара дола низаш тІаухийт. Эггара чІоагІагІа воагІаш вола, цІенагІа, кхеташагІа вола организатор ца а хоржаш, группови хьашташ кхоачашдергдар харжа ГІерташ моттигаш нийслу.

Боахамий кулгалхой хоржача Іалаьмате чІоагІа терко е еза партийни организацеша. Экономика перестройка кхел тийша я къахьегама коллективана керте оттачох. Хоржамаш — из партийни комитетий эггара керттера, эггара хьалха латта участок я.

Уях шера хьалхарча кварталс республика промышленни предприятей балха итогаша хьахьокх, яхаш белгалдаьхар совещане дакъа лоацаш хиннараша, парте дуккхача горкомашен райкомашен, юхьанцарча организацеша, советскии профсоюзни органаша, боахамий кулгалхоша кхетамца а компетентно а гІулакх ца леладелга, дуккхагІбараш къаьнача Іаьдалагіа уйла яра а гІулакхаш дара а йолча стереотипаш тІара а ца боаллуш, кийча боацаш, бисар доалдара йолча экономически методашта, вахаре радикальни экономически реформа тІагІертта чакхъяккхара.

Нийса ца леларашкара дуккхагІа хьадеха деза, массе а тайпа йолча рутинацен консерватизмацен цІенхаштта къовсам лоаттабе беза, майрра бовла беза хозрасчетага, шо-шоаш дІадахийтар юхаметтаоттадечеи самофинансированен принципагІа болх барга, массанахьа а юкъейоалае еза самоуправлени. Духхьал революционни перестройка доалдара методаша вІаштІехьдоалийтаргда республика экономически потенциал дегІакхувлача кердача толамашка кхача, уях шерен бІарчача пятилеткан паччахьалкхен планаш толамца кхоачашъе.

КПСС ЦК февральски (1988 ш.) Пленума решенеш кхоачашъе

Дийша а идейни унахцІена а тІехье хьалкхее

КПСС Грозненски горкома XI пленуме дийцар КПСС ЦК февральски (1988 ш.) Пленума решенеш кхоачашъяраи СССР Кхачан программа дІадехарашка хьежжа городе баха нах кхачан продукташца Іалашбелга тоадараи долча городской партийни организаце декхарех дола дешаш. Хьалхарча дешах доклад йир парте Грозненски горкома секретара В. С. Масловас. Шоллагіча дешах йола доклад пленуме ешанзар, из йовзийтаяр пленум хилалехьа хьалхха горкома членашта.

Города халкъа образоване система 230 гаргта йолча учрежденех латт, царчу дешаш 86 эзар говгІа дешархойн студенташи а болаш. Халкъа образоване система хІанзарча — хьала анализ а яь, докладчика пленуме хиннарий теркам тІаэзар кердача экономически социальнии ситуаце дІадехарашка хьежжа дешар хьехаш, хьалкхувш йоагІача тІехьенна кхетам луш, болхлой кадраш кийчъеш беча балха кІоаргга хувцамаш де дезилга.

Школьни реформа проблемаш даим ший теркама юкъмоттиге лоаттаю парте горкомо. Уж дешаш дувцаш городской партийни актива собрани яьй, бюро заседанешка каст-каста дувц школьни реформаца дувзаденна дешаш.

Тахка а тахка, Іома а яь городерча школашка, кхыйолча дешара заведенешка дІайоаржаяьй №№ 3, 41, 56 йолча школай, педагогически училища, кооперативни техникума дикагІболча хьехархой педагогически говзала опыт. Города хІара районе болх беш я учебно-производственни комбинат, кийчъяьй 29 кулг-кара къахьегара йола комбинаташ, предприятешка я 1300 говгІа болча дешархоша болх беш йола моттиг.

Профессионально - технически училищешка болхлоша керда говзалаш Іомае йолаяьй: вычислительнии микрокомпрессорнии техника лелаяра специальносташ.

Кадраш кийчъергйолаш предприятешца договораш чІоагІдаьд профтехучилищаша, техникумаша.

Цунца цхьана докладчика чІоаггІа теркам тІабахийта дийцар керттердарех дола дош — дешара заведенешка Іомабеш болча наха луш йола знанеш эсала хилар, цар боарам лоха хилар.

Школаш йистейоахача хана а юкъерча специальнии лакхерчеи дешара заведенешка деша дІаоттача хана а экзаменаш дІалуш гучадвл дешархой кийчбеш беча балхацара кхоачамбоацараш. ХІара кхоалагІвола дешархо школьни программагІа доагІІача боараме дешар Іомадь вац. Аттестаташ тІа дика оценкаш латташ школаш чакхъяьхараш знанеш кІезига йолаш ба.

Из деррига а керттерча даькъе дешар эсала хьехилга, дешархой активность лакхъярйолаш кІезига болх белга да.

Дукха кхоачамбоацараш да города профтехобразоване системе. Еррига профтехучилищаш, цар база ца а хувцаш, юкъерча дешара заведенешка яхаро дешархой знанеш а практически навыкаш а лакхъярга кхоачадьдац гІулакх.

Техникумашка Іомаеш йола знанеш лабораторни занятешка чІоагІъелга ледара лел. Уж дешара заведенеш чакхъяьхараш хІанзарча техника дІадехарашка хьежжа знанеш йолаш хилац.

КІезига дац кхоачамбоацараш лакхерча дешара заведеней балха тІехь а. Теоретически а практически балха а эсала кийчбаь хул уж чакхъяьха дуккхабараш. Укхаза керттера бахьан да вузашка кадраш хьакъоастаяра, кийчъяра гІулакх боагІача боараме ца хилар, деканашкара, кафедрай заведующешкара студентий знанеш кІоаргагІа хулийтилга дизза хьа ца дехар.

Уж а кхыдола а кхоачамбоацараш сихагІа дІадоахаргдола наькъаш лаха дезилга, педагогий - новаторий опыт, балха керда методаши формаши дуккхагІа юкъейоалае езилга белгалдаькхар пленуме.

Къамаьлаш даьраша а доклада тІа а чІоаггІа теркам тІабахийта дийцар производственни коллективаштеи дешара заведенештеи юкъера бувзам чІоагІбе безилга.

Цхьайолча предприятешка дика дІадоладаьд дешархошта болх бе моттигаш къоастаелга, царна аттестаци елга, царна производственни гІулакхаш Іомаде мастераш оттабелга. Иштта вІаштІехьдаькхар из гІулакх «Автоспецоборудование» яхача заводе, «Грознефтегеофизика» яхача тресте, «Оргтехника» яхача производственни объединене, СССР 50 шу дузара цІерагІча химзаводе.

Цхьабакъда, из гІулакх тесса леладу цхьайолча предприятей кулгалхоша, партийни комитеташа, юхьанцарча партийни организацеша. Цу хьакъехьа дийцар пленуме къамаьлаш даьча КПСС Ленински райкома хьалхарча секретара Е. И. Пучкова, № 2 йолча юкъерча школа хьехархочо, СССР халкъа хьехархочо Э. Д. Басинас, «Сердало» газета бехктохкаме секретара С.-Г. С. Котиева.

Школанен производственни коллективанен юкъера бувзам чІоагІгурргбола наькъаш хадданза леха деза, цу бувзама керда формаш даим балха юкъехкувла еза. Из дІадех хІанзарча хано. Цхьайола профтехучилищаш базови предприятешка дІаярара хьакъехьара дош аьттув хургболча оагІорахьа къоастадича дика хургдар. Цу тайпара опыт городе йолаш я. Масала, кооперативни техникума балансе учебно - производственни предприятей хьисапе дІаеннай столови, кондитерски цех, «Юность» яха кафе. Медучилища дешархоша больницешка болх бу, инвалидий госпитала шефство лелаю.

Хетаргахьа нийса хургдар Нохч - ГІалгІай гІишлон управлене ПТУ дешархошка духха йоиха йоаца объекташ хьалъяйтаре, торговле министерствос — учебни тика, «Терек» яхача объединене — мебель хьаеш йола мастерске хьаелларе.

— Цу. тайпара бувзам чІоагІбаьб тха заводо ПТУ-3 коллективаца, — аьлар къамаьл даьча Х. Загаева. «Красный молот» яхача завода электросваргцика.—Училищаца оттадьча договорагІа шефски гІо дара хьисапе тир, душевой хьае лаьрхІад заводо, хІаьта тхона эшарга хьежжа керда специальносташ дешархошта Іомае училища а лаьрхІад.

Докладчика а къамаьл даьча Нохч - ГІалгІай паччахьалкхен университета проректора И. Р. Лоовс а дийцар ланхерча дешара заведенешта хьалхашка латтача декхарех, уж кхоачашдара наькъаш белгалдаьхар. Масала, университете студенташта дешар хьехара керда формаш лех, блочни расписане модель юкъейоалаяьй, дукхача хана лаьрхІа профориентационни балха формаш лелаю. Бакъда, городерча кхыча вузашка кІезига терко ю цу дешай.

Боккха лоархІам болаш да дешара учрежденей материально - технически база чІоагІъяра дош. Цу деша хетадир шоай къамаьлаш «Грознефть» яхача объединене керттерча инженера В. Я. Бородина, Грозненски химзавода аппаратчица А. Ф. Сербинас, Грозненски горисполкома председателя заместитела М. И. Сальниковас.

55 школен ПТУ-н 2—3 сменагІа болх беш я. Из да школьни зданеш дукхагІа хила езалга. Цу деша хаддаиза терко а еш керда зданеши пристройкаши дукхагІа хьалъяра гІулакх лертІа ца доккхе ханахьа хоачашдулургдац школаш цхьан сменагІа болх барга яхара декхар.

Школе керттера фигура — хьехархо. Цунна эшаш дола балха хьалаш хьадар, цунна кердадар довзийтар, дикагІйола опыт, балха формаш, методаш цо караерзаяр лоархІаме да хІанзарча хьалашка. Из белгалдаькхкхар пленуме къамаьл даьча № 41 йолча юкъерча школа хьехархочо Т. Е. Александровас.

Пленуме иштта дийцар кагирхошта коммунистически кхетам луш беча балха проблемаех. Кхаьстта чІоагІа теркам тІабахийтар интернациональни, патриотически, атеистически кхетам балара болх тоабара дешашта. Белгалдаькхкхар, идейни унахцІена тІехье хьалкхеяра дерригга низаш оарцагІдаха юхьанцара партийни организацеш декхарийла хилар. Иштта ба школьни реформа чакхъяккхара КПСС ЦК февральски Пленумо белгалбаь магистральни никъ.

* * *

Городе баха нах кхачан продукташца Іалашбелга тоадара хьакъехьара дош дувцаш къамаьлаш дир КПСС Старопромысловски райкома секретара Х. М. Дзейтова, Грозненски горисполкома председателя заместитела, горплана председатела А.-Х. Х. Аушева, Грозненски биохимически завода директора В. Д. Дагаева, «Грознефтеоргсинтез» яхача объединене парткома секретара В. В. Жарикова, «Силуэт» яхача объединене вязальщицас Ж. А.-Х. Шахтневас, «Грозныйагропродовощторг» яхача объединене генеральни директора В. П. Хаперске, «Автоспецоборудование» яхача завода слесарий-сборщикий бригадира В. П. Рослякова, «Грознефтемаш» яхача завода слесара Ю. Л. Коротина, КПСС Грозненски горкома хьалхарча секретара В. А. Куценкос. Цар белгалдаькхкхар, городерча предприятешка подсобни боахамаш сихагІа вІаштІехьдахара беш бола болх эсала хилар. КІезига йоакхо ю лаьттанцарен хьайбайи продукци подсобни боахамашка дуккхагІа яккхара.

Пленуме йийца а йийца тІаийцар городерча дуккхагІ-йолча промышленни предприятей подсобни боахамашка дулх, чкъьрий дахара йола программа.

Пленуме балха юкъе дакъа а лаьцар цига къамаьл а дир КПСС Нохч-ГІалгІай обкома хьалхарча секретара В. К. Фотеева.

К. СУЛТАНОВ.

СССР кооперацех долча Закона проект ювцаш

Кулгалхой бехктохкам айбе

Боккха теркам тІабахийта Іомаю советски наха кастта болх бе долалургдолча Закона проект. Цо гаранти лу гражданашта шоай лоІамагІа кооперативашта юкъебаха, цигара арабовла, цунна кулгалдеча дакъа лаца. Цу хьакъехьа йоккха опыт Іоаяьй социалистически механаша. Масала, Китае, Югославе, Венгре. Цига шерра юкъейоалаяьй дезала подряд. Венгре дезала подрядагІа болх беча звеноша хІара гектара тІара юккъера лаьрхІача 40 центнер ялат чуэц. ХІаьта вай мехка из цифра шозза а кхозза а лохагІа я.

Лоацача хана балха керда формаш юкъейоалаяра наькъаца Китаерча ахархошта мегад мехка чуэцаш бола хьувкъам 33 процент говгІа алсамбаккха, шоай хьал-таро тоае. ХІанз чурча рынке ма эшша кхачан продукци лоаттаярал говгІа, из кхыча мехкашка йохкъ йиш йолаш я дунен тІа эггара дукхагІа нах баха паччахьалкхе.

Цунца дувзаденна са безам бар проектана ер дешаш юкъедахьа: **«ШерагІа Іомае социалистически мехкий юрта боахама продукци алсамъяккхара опыт, цох бизза вайда эца».**

Уях тІехьарча хана хийла моттигаш хул цхьаболча кулгалхоша дезала подряда хьисапе болх бе ловш болча наха цхьацца новкъарленаш еш, вІашагІъехкача кооперативай балха юкъегІерташ, цар болх дІа ца бохийташ. Хіаьта цхьадолча боахамий кулгалхоша арендни подряд юкъейоалаяр шоашкара доал дакхха гІерталга санна лоархІ. Цудухьа биъ когара а этта, кердачоа духьалбоал уж.

Цунца дувзаденна проектана уях тайпара хьадда маІан дола пункт юкъейоалайича бакъахьа хетар сона: **«Кооперативни болама, арендагІа лаьтта леладе безам бараша духьале еш бола кулгалхой бехктохкаме оза, балхара мукъабоалийта уж. Кооперативе къахьегаш болча наха доагІар дІа да далар, из дІадухга тІехьатеттар, е цун боарам кІезигбе гІертар — занон телхадар санна лархІа».**

М. КАРТОЕВ,
пенсионер.

Къахьеганза доходаш яхарца—лира къовсам

ХИР ХОАДАДЕ КЪОАЛИЙ

Уях тІехьарча хана шерлуш боагІа къахьеганза доходаш яхара тІакхувш барашцара къовсам. Цхьабакъда, биззача боараме из нийча гІулакх дІадаьннад ала, хІанз а хьалха да. Эхь ца хеташ паччахьалкхен «киса» кховда кийча бола нах хийла нийсли. Къаьстта юрташка кІезига дац цу тайпара хІамаш. ДуккхагІча даькъе уж нийслу кулгалхой мела болча боахамашка, правоохранительни органаша шоай болх талмастта беча, прокурорски тІахьожам лаьгІбалийтача.

Цецвоакхкаш хІама дар уях деношка «Грозненский» совхоза коммунистий собране долаш тхона хезар. Залс багІачар къайладахьанзар шоай боахама касса кулга цІена боацача наха бІаь эзар сом доацаш йиталга. Духхьал парте райкомо къахьеганза доходаш яхарах оттаяь справка Іо а йийша, соцаде лаьрхІа хинна къамаьл гаьнадаьлар. Нах раьза бацар совхоза рузкъа лочкъадаьча наха таІазар ца дарах, царга шоаш даь матерални зе хьа ца такхийтарах. Керттера хаттар: мичахьара хьаІайнад иззала декхар?

Совхоза кулгалхоша, цхьан багара доагІаш санна, массане а цІераш йоах хьалха шоай боахаме къахьегаш хиннача Э. Эднилова, А. Хацнева, Б. Вахаева. Царех хьалхарвар доахан дІаэцача пункте заготовитель волаш, дукхагІа ший кнса хьалдизара уйла еш хиннав. Ревизи йинча гучадаьннад цо 14 эзар сома маьха къоалаш даьлга. Суд е йоагІа цунна аргда оаш. Къамаьл дац, йоагІа. Цхьабакъда, къу бехках удаш лела ялхлагІа шу да! Из гІулакх ца кхасташ ер майий, аьнна, инстанци йисаяц республике, хІаьта а зуламхо бехктохкаме оза аьттув баьннабац. Наха дувцачогІа, Х. Эдилов е сигала а е лаьттан кІал а лечкъавац, вай республика столице вахаш ва.

Шн шу хьалха совхоза, вешта аьлча паччахьалкхен кассана 2400 сома зе а даь, хи чу баха кхера санна, къайлабаьннаб А. Хацневи Б. Вахаеви. Царех дувцаш совхоза керттерча бухгалтерен юрисконсультен ца доакхкаш оарц дитадац, шоаш ІоцІенбала гІерташ.

Цхьабакъда, гаьна ваха везаш хиланзар уж шоаш шийла «пхьараш» болга ха. Нагахьа санна лакхе вийца кхоъ хьалаха аьттув ца боалаш уж багІе, фу ала деза хІанз совхоза территоре тІа бахаш а болх беш а болча нахах хьаьрчача декхарех? Цу тайпара масалаш ког дІа мел баьккхача да цу боахаме.

Совхозерча жа-Іуй шоай долахьара хьайбаш долга массанена ховш да. Уж паччахьалкхен Іулашца доажаду цар, паччахьалкхен доакъар дехкаш кхоаб. Совхоза кулгалхой пурамийца соахка еррригача бригадашка болх беча наха бокъо елар из де, шу чакхдаьлча совхоза хинна зе хьатокхаргдолаш царца договораш а оттадаь. Иилла ха чакхъяьлча, счетий бурилгаш дІа-хьа техар. Ер дар цар хьахьекхар: Н. Арсмерзоева кулгалдеча бригада членаша совхоза кассе дІадала дезар 1246 сом дар. Цул доккхагІа дар М. Сапарбаев керте латтача бригадах хьаьрча декхар — 2176 сом, Б. Асабаев — 1560 сом, Х. Башаев — 853, К. Арсмерзоев — 715, У. Сапарбаев — 1860, И. Мудаев — 1310 сом хьатакха дезаш бар. Паччахьалкхен Іулашца бокъо йоацаш шоай доалахьара жа лела дарал совгІа, шоашкара доагІар хьадала а дагабац уж. ХІаьта совхоза кулгалхой оаха фу дергда царна яхаш, такхала багІа.

Цхьабакъда, массарел тамаш йолаш дар совхозо хьалъьча нах бахача фусамех квартплата хьагулдеча тхона дайна сурт. «Декхараш хьаьрчараш» гІа-буц миссел дукха бар укхаза. Масала, Д. Мазуевас хьа ца луш дисад 811 сом, И. Алисултановасн М. Джуевасен — хІаране 70 сом, Ж. Тепсуева — 796 сом. Гонга кхаччалца декхарийла чубахаб А. Нуриева, М. Юнусова, А. Берснукаева, З. Батырова, Ш. Дудаев, итташ - итташ кхыбараш.

Фу даьд царгара квартплата хьадаккхара совхоза финансови служба болхлоша а юрисконсульта а? Даьсса хабар деце, хьадаь хІама дац. Атта деций цхьацца бахьанаш а доахаш, таккхалча багІа. Кхы цар кисара ахча а мичад дувцаш дар, паччахьалкхен рузкъа да. Цхьабакъда, тахан боахам лелабара кердача хьалашка совхоз яьннача хана, цу тайпара позиции пайдан хуле тамаш я-кх. Укхаза хІара кепиг лархІа дезаргда.

Цу тайпара хьал Грозненски районе духхьал цу совхозе мара дац аьлча гІалат хургда. ДукхагІдолча боахамашка Іалаьмате во лелаю материальни маьхалений учет. ХІаьта колхозий, совхозий кулгалхоша дІакъовлац паччахьалкхен рузкъа тІакховдара аьттув луш дола такилгаш. Иштта, районни агропромышленни объединене гІолла недостача нийсъялийтара, къоалаш дара, продукци талхийтара бехке болча нахагара хьадоагІа 622,5 эзар сом хьа ца доакхкаш дус. Цхьабола «декхар хьаьрчараш» балхашкара дІабийннаб, хьулбеннаб.

Къаьстта нийча хьал эттад «Загорский» совхозе. Нагахьа санна соахка укхаза нахагара хьадаккха дезар 127 эзар сом хиннадале, тахан цун боарам 163 эзарнега дІакхаьчаб. Из тахан дар да. Декхар кхы а дукхагІа хила тарлуш дар, нагахьа санна 8 эзар сом нахагара хьадаькхха децаре, 107 эзар сома йолча убыткаштеи затраштеи слисани яьецаре.

«Куларинский» совхозе касса 97 эзар сома «лаьгІъяьй» кулга цІена боацача наха. Царех цхьа сом хьадаккха аьттув баьннабац. Цу тайпара хьал да кхыйолча колхозашкеи совхозашкеи, коа тІара оалхазараш леладеча фабрикашка. Духхьал хьайбаши оалхазараши къе дойтарах паччахьалкхенна даь зе 2414 эзар сомага дІакхаьчар. ХІаьта цу гІулакха бехкебараш ца башшаш хьеж законага. Шоашта ловр-товр де мукъабисаб уж.

Цхьа масал. Соахка июнь бетта районерча шура кхухьача машинаш тІа болх беча вИъ водитело молзаводе дІакхачалехьа «тІаппе» йоаяьй 802 сома маьха йола 2360 килограмм шура. Цох а цхьа кепиг паччахьалкхен кассе юхакхаьчадац. КІезига кхоачамбоацараш дац гІишлон организацешка. Мах ца луш квартирашка баха, газ йоагаю нах дукхагІа ца хуле-, кІезиглуш бац. Ховш ма дий, цу тайпарча наха доагІар: квартираш хьаяхар, газ дІахоадаяр. Законодательствос бакъдеш ма дий из.

Парте Грозненски райкома, райисполкома кулгалхоша мишта лов цу тайпара нийрча факташ? Е дІахо а бокъонца дола сурт къайла а кхухьаш, таккхала багІа лаьрхІа ба-те уж? Тамаш я-кх цу тайпара позиции перестройка дІадехарашца вІашкайоагІаш яле...

М. КАРТОЕВ.

Перестройкеи кадраши

НИЙСАЧА НАЬКЪАГІА

Кадрашца болх бара дукха теркам тІаухийт Карабулакерча химреагентий заводе. Иштта, мугІареча болхлочунгара шоай къахьегама никъ дІаболабаь, тахан бехктокхамеча участкашта кулгалдеш дуккха нах ба укхаза. Царех ба химреагентий цеха начальник А. Коломыцев, участка начальник Д. Пахомов, сменай начальникаш С. Даурбеков, Т. Зайцев, воккхагІвола инженер - технолог В. Гладких.

Завода партийни организаце кулгалдара кадрай резервана юкъебахийтача къоначa специалистий балха хадданза тІахьожам лоаттабу, цар творчески наькъага хьеж, цар организаторски балха товзад лакхъяра гІо ду. Политически дегІавара дика школа я партийни, комсомольски порученеш кхоачашъелга. Иштта дика пайда баьлар И. Шестаковнеи В. Гладкихаи цар завода комсомола комитете цхьан хана болх барах.

Специалисташкара хьадехар кхаьстта лакхделар КПСС ЦК январски (1987 ш.) Пленум хинначул тІехьагІа. Предприятей бокъонаш шерръяларга хьежжа, халкъа боахама планировани ечара хІара болхлочун бехктокхама лакхбеннаб.

Из дика кхетаду лакхе вай хьоахаваьча химреагентий цеха начальника Коломыцев Александр Дмитриевича. Юхьханца завода сушильни отделене машинист волаш къахьега волавелар из. Цул тІехьагІа — воккхагІвола аппаратчик, тІаккха сменни инженер-технолог, юхьхера а цеха начальникалла хьожавир из. Уж духьхьал Коломыцева къахийга участкаш хинна Іац. Виззa специалист хьахиларга цо хьабена къахьегама никъ ба вай хьахьекхар. Наггахьа мара нийслац кулгалхо балха тІа ше лохвар дехаш. Ший низах ца тешалгІа да цун из? Е совлен лаьца эздел да? Цу тайпара хаттарш уттадора шоашта хьалхашка болхлоша Коломыцев заявлени яхьаш завода кулгалхой болча веча.

— ХІаране перестройка елга шийгара дІадоладе деза, — йоахар Александр Дмитриевич. — ХІаьта, сона хетачогІа, сай балха тІа аз хІанз а яьц перестройка, цудухьа са моральни бокъо яц наха кулгалде.

Цу тайпара къамаьл хилар цеха начальника КПСС ЦК январски (1987 ш.) Пленума материналаш йийшачул тІехьагІа. Дукха къамаьл дир цунца партбюро членаша, завода кулгалхоша. Дагадохийтар укх тІехьарча 16 шера хІанз санна дика хьокхамаш цеха ца хиналга. Бакъда, тешавеш факташ яр Коломыцева йийцараш а. Цехе тІехьарча хана дукха хувцалу юкъерча звенон кадраш. Цудухьа, йоахар Александр Дмитриевича, хувца еза цеха кулгалдара схема, инженерно-технически болхлошта аттестаци е еза. Цо яьхар нийса дар. Из теркаме а эцаш доаггІаш дола хувцамаш дир цехе. ГІулакх иштта эргадаккхарах хоалуш тоаберннаб цеха болх. Шин смене вІашагІъехкай комсомольско-кагирхой коллектив.

Наьха психологи хувца, цар бехктокхам лакхбе вІашТІехьдоалийташ гІулакх хилар: кулгалхоштеи инженерно - технически болхлоштеи соахка аттестаци йир. «Самокритика йолаш вац, ше кулгалдеча нахагара доаггІар хьадехац», — цу тайпара йоазош дар аттестационни комиссе членаша цхьаболчарна еннача характеристикаш тІа. Массехк шу хьалха хинна «Ший балхах дика кхеташ ва» яха цхьан шаблонах яздеш хинна йоазош цІенденна дІадаьнналга гуш дар, объективно мах бора хІаране къахьегама, юкъарча вахаре цо лоацача даькъа.

Дуккхача хана дагалаттаргъя кьонача специалисташта В. Семенихина, С. Даурбекова, В. Гладкена аттестаци еча хана хинна беседаш. Иштта, В. Горлова заводо стипенди а телаш йистеяьккхаяр Къулбаседа-Кавказски горно - металлургически институт. Аттестационни комиссе членаша цун балхах баь соцам укх тайпара бар: «Энергоцеха мастера декхараш кхоачашдеча балхах къехкаш а вац, бакъда хьннар гойташ а вац. ДукхагІча даькъе балха тІа лакхвалара тІаккхувш вац», аьнна. Аттестаци хинначул тІехьагІа эргабьккхар ший болх Горлова. Гуш дар комиссе баьча хоадамо Валерена эхь хетийталга.

Цудухьа шоллагІча цехера опытно - промышленни установка болх бе йолаялийтара дола пуско - наладочни балхаш делга Горловна тІадиллар. Из установка дукхача маьхе хилари чІоагІа чоалхане хилари теркал дича, говза специалист вар цига эшаш хиннар. Кердача моттиге къахьега дІаволавенна дукха ха ялалехьа кулгалхоша кхетадир Валерий шийна тІадиллача гІулакхех дика лоархІавелга. Гуш дар къона специалист ший моттиге нийсвенналга. — Сона аттестаце гІо дир вахаре сай моттиг хьалаха, — йоах тахан Горлова.

Завода эшачун йоакхо елга — цига къахьегача наьха хьашташ кхоачашделга да.

Перестройкана кулгалдераш кадраш я. Царца лертТІа болх дІабахьар сихдара лоархІаме эвено я. Из гІулакх чІоагІа актуальни да тахан — хозрасчетага, ше шийна финансировани ярга предприяти яьнача хана. Цу дерригнеша кулгалхой бехктокхам лакхбу. Хаьно ден повесткана юкъедоаладаьд цхьаьккха декхар а — кулгалхой бехктокхам дІатІаэца кийча хилар.

Цу хьакъехьа цхьа масал доаладергда вай. Сушильни отделене къахьегама овсарле лакхъяра тІаерзаяьча цхьан рационализаторски предложене хІара шера 9 эзар тонн продукци тІакхетийташ экономически пайда белар. Из изобретени вІашТІехьяьккхача авторашта юкъе ба завода керттера инженер В. Жидков, керттера механик В. Горбань. Вай ювца предложени балха юкъейоалаярга дІадахар 150 эзар сом да. ХІаьта шера 30 эзар тонн продукци арахецаргІола керда цех хьалъярга дІадахийтар 6 миллион сом. ТІаккха, уйла ел оаш, сушильни отделенена реконструкци ярга дІадахар мел кІезигагІа да керда цех хьаечул? Цу цифраша тешал ду рационализацене изобретенени предприяте кулгалхоша кІезига теркам тІабохийташ хилара.

Кулгалхой общественни хьиннар айдара дукхагІа теркам тІаухийт хІанз заводе. Дукха ха йоаццаш заводоуправлене цеховой партийни организаце шийна теркам тІаозаш собрани хилар. «Заводоуправлене коммунисташа шоашта тІадехна партийни декхараш мишта хоачашдуо» яхаш яр цун повестка. Цеховой парторганизаце секретара А. Семенихина доклада тІа цІераш яьхар доши гІулакхи цаІ долча коммунистий. Царех ба водитель А. Душин, инженераш Н. Храмова, И. Лысенко, А. Кудинова, кхьбараш.

А. СИНЧИНОВ,
Карабулакски химреагентий завода партбюро секретарь.

ТУРПАЛА—ПАТРИОТИЧЕСКИ ГІУЛАКХАШТА ХЕТАДАЬ

СССР Герзащцара Низашка гІулакх дІе кагирхой тІабеха ха я — бІаьсти. Даьхен декхар дизза дІаденна йистебоалаш цІенгахьа уйлаш йолчарна когаметта дІаотта кийчлуш ба уж.

Апрель чакхбоалача хана Грозне дІадихьар традици а хинна дІаэтта «призывника Ди». ХІаьта 3 мае денз Сийлахь - боккхача Даймехка тІем тІа советски халкъо Котало якххара хетадаь вай республике духхьашха хьаделл турпала - патриотически дешараш. Уж лаьрхІа да Даьхе лораераш бизза патриоташи интернационалисташи хургболаш беш бола болх кхы а хьинарегІа хилийтара. Тайп - тайпара я дешара программа. Цун кІийле латтаргъя Советий мехка турпала историена шерра пропаганда ярах, граждански, Сийлахьбоккхача Даймехка тІем тІа денал гойтача нахах дувцарах, эскареи флотен таханарча вахарах. «Гергача истола» гонахьа лекцеши, беседаши, хаттарийи ответийи сайренаш, диспуташ, читательски конференцеш, комсомольско - кагирхой агитбригадай выступленеш, «денала урокаш» — учебни программе белгалъяьха уж а кхыйола а мероприятеш дІахьоча дакъа лоацаргда партийнии комсомольскии комитетий лекторашa, «Знание» общества организацеша, Советски Эскара эпсараша, парте, тІема, къахьегама ветераната, тІемхоша - интернационалисташа, тІема комиссариатий болхлоша.

Турпала - патриотиче с к и дешараш долча деношка республика кинотеатрашка тематически кино гойтаргда, уж хургда вай мехка Герзащцарча Низий таханарча деннен истореней хетадаь. Цунца цхьана г. Грознерча массехк кинотеатре къаьстъаьстача бІухой доакъошта хетаяь киноповесташ хургья. Иштта, «Юбилейный» яхача кинотеатре хьажа таро хургья тІемхой - десантникий атта йоацача службана хетадаьча документальни а художественни а фильмашка. «Юность» яхача кинотеатре пограничникех дола фильмаш хургда, «Россия» — тІема морякашта, хетадаьраш, иштта кх. дІ. Зрителий вІашагІкхетараш хургда запасе болча тІемхошца, кадрови эпсарашца, тІемен политически кийчон отличникашца.

«Массаза а ха тІа» — иштта цІи йолаш хургья 4 мае «Динамо» яхача стадионе хьаелларгйола выставка, цун экспозици латтаргъя Грозненски гарнизона цхьайолча техника образецех. Кхаь дийнахьа вІаштта укхаза хьажа йиш хургья цу выставкага. Опыт йолча эпсараша цига баьхкарашта дувцаргда хІанзарча эскарах, хургволча тІемхочунгара дІадехарех. Гласность йолча хална цу тайпара хьалхара выставка хьаеллар — хетаргахьа доаггІаш дадь хІама да, цудухьа цо грозненций меттал вай хьаьший а теркам тІаозаргба, аьнна, хет, эггара хьалха, эскаре гІулакх де баха кийчлуш болча кагирхой.

Нохч - ГІалгІайчен призывникаштеи деша багІача кагирхоштеи гарнизона подразделенешка дІахьош да «хьанийллача наІарий денош». Кагирхошта довзаргда тІема дешараш дІа мишта долх, тІемхой быт, цар мишта салоІ ховргда. шоай службах лаьца цар дувцачунга ладувгІаргда.

Юххера а дешара программа чулоац дукхха а тІема-патриотически, пропагандистски боккха чулоацам бола мероприятеш. В. И. Ленина цІерагІча майда тІа дІахьоргда профессиональнии художественнии самодеятельноста дакъалацархой концерташ, патриотически иллеш оалараш хургба. ДОСААФ спортсменашен ший лоІаме йолча спортивни обществашен дакъалоацаргда «Динамо» С. Орджоникидзен цІерагІча стадионашка дІахьоргйолча хьокхама выступленешка. П. Захарова цІерагІча изобразительни искусствай республикански музее хургья тІема - патриотически тематикана хетаяь вай республикерча художникий произведенеш.

А. СМИРНОВ.

Оаха яздаьчун лерагІа

«КРИТИКА ЯЬЧУЛ ТІЕХЬАГІА»

Иштта цІи йолаш яр 1988 шера 12-ча январе «Сердало» тІа араяьнна статья. Цу тІа дувцар соахка газета оагІонаш тІа араяьнна «ХІана дІаваькхар мастер?» яхача корреспонденце тІа яздаьр цІенхаштта тохка а ца тохкаш. «Грозгоргаз» ЭПУ балха тІа нийсдалийтача кхоачамбоацарехи цун кулгалхоша принципиальни болча коммунисташта духьале а еш харцахьа леладеча гІулакхехи боаггІа мах а ца беш, редакци теяр духьа парте Старопромысловски райкомо газетага формана отписка яйталга, материала тІа йийца цхьайола факташ кІийле а йоацаш харцъе из гІийрталга.

Цу хьакъехьа редакцега жоп дайтад КПСС Грозненски горкома секретара М. Баймурадова. Цо язду «Критика яьчул тІехьагІа» яхача статья тІа яздаьр бакъ-хинналга. Города газови боахама хьал а из дІахо тоадара де дезарех а дийцад Грозненски горисполкома межведомственни комиссе совещане. «Чечнигаз» объединене кулгалхошта тІадиллад газови сетей хьал тоадаран цун материально-технически Іалашо дикагІа хилийтаран «Грозгоргаз» ЭПУ хьаьдда новкъостал де, аьнна.

Технадзора мастер Ш. Плиев дІаваккхарах бола къовсам нийса къоастабара «Грозгоргаз» ЭПУ начальника Н. Образцовна хьалхадаькхад из дош республика облсовпрофа правовой инспекце дІадехарашка хьежжа лоацача хана къоастаде дезалга.

КПСС Старопромысловски райкома тІадиллад «Грозгоргаз» ЭПУ болх тоабара дош дувцалга, бокъо йоацаш газ чуйиллача объекташта юха а инвентаризаци яр ший тІахьожама кІал эцалга а, инвентаризаци яьчул тІехьагІа, уж гІулакхаш леладаь бола нах бехктокхаме озалга а.

ДОАЗОЛ ДЕХЬАРА

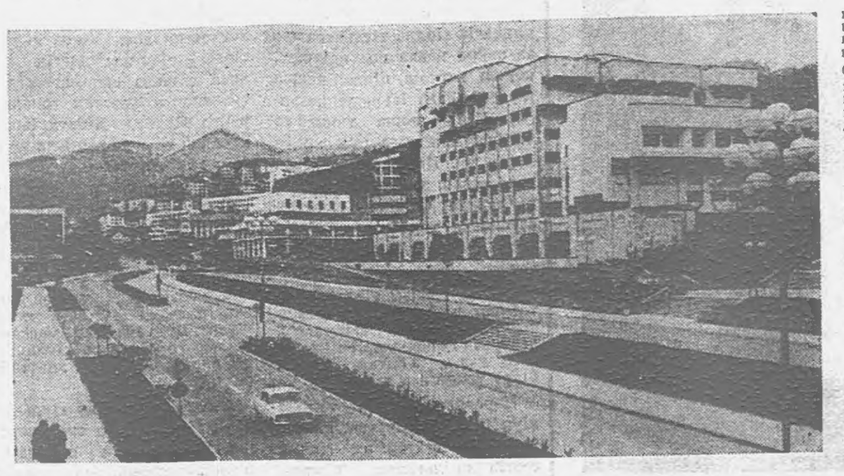

БОЛГАРИ. Укх тІехьарча шерашка ший тайпара архитектурни куц-сибат тІаийцад Родопски краерча Смолян яханa городо (сурта тІа). Укхаза лоаман ландшафтаца хоза дІатаръяьй хІанзара цхьан типагІа йоаца нах баха кварталаш. Центрерча хІара йоккхача административни е культурно-просветительни эдане Смоляна гонахьарча лоаман куц-сибат керда доаккхаш санна хет. Цу принципагІа хьалйир берий бешамаш, яслеш, школаш, тикаш, спорта майдаш йола нах баха микрорайон. Цхьаьккха цхьа принцип я укхаза: административни эданеш цхьан зоне хьалъяьй, театр, музей, художественни галерея, библиотека кхыча зоне.

Дуккхача хана Смоляна центрера а цун гонахьара а индустри мела дегІаухар, из бахьан долаш нах кхыча снхагІа дегІаухача районашка баха дІаухар. Из процесс соцайир духьа пхийтта шу хьалха города кердаккхара, промышленни база хьаяра лаьрхІа шерра программа оттайир. Из кхоачашъеча дакъа лоацаш бар моттигера гІишлонхой, специалисташ, практически болх бе могаргдолаш мел бола нах. Лоацача хана город хувцаелар. Из меттаоттаеча керттера дар моттигерча ресурсех промышленни предприятеш хьаяр. Цо городе а цун гонахьа а бахача наха диззача шера болх бе таро лу.

А. СМИРНОВА сурт. (ТАСС).

ІИЛМАНХОЙ МАШАРА ТІЕХЬА БА

Токио хилар Іилман болхлой Дерригдунен федераце бюро аргІанара заседани. Из чакхъяьнначул тІехьагІа Іилманхой къамий организацей кулгалхойн активистийн ядерин герз дІадаккхаран из гІулакх кхоачашдара Іилман деятелий болча лоархІаман хеталь «гергача истола тІа» дискусси хилар. Цига дийцачох керттерадар доаладу лохехьа.

Минору Китамура, Васэда университета профессор, Іилманхой Японски ассоциаце генерални секретарь:

— Лаьттара ядерни герз дІадаккхар адамашта хьалхашка латта эггара лоархІаме декхар да. Из дош кхоачашдар «аьттув баргбола ха кхачарга хьежаш» тІехьатетта йиш яц е ядерни вІашдуьхьалъоттара боарам лохбара бартабахара а: гІулакхаш даь дита а мегаргдац. Сиха а цІендаь а дукха нах боабергбола из варварски герз дІадаккхарца ба вай цивилизаци хІалак ца еш юсаргхиларах адамашта бола тешам.

Шин класса ракеташ (РСД-и РМД-и) дІаяхара баь барт хІанзалца тІема потенциалаш лакхъеш хиннача адамий бІаьшеренашка хьадоагІачя исторе чухь цу тІера юхаверзара никъ ба. Доккхача дикага догдоах вай советски американски лидераш Москве вІашагІкхетаргхилара перспективашка гІолла.

Герз дІадаккхара советско-американски переговорашка аьттув балар - духьала цу шин мехка правительствай дипломатически балха карагІдаьнна хІама хинна Іац. Ядерни кхерама кІалхаръяла дунен общественность чІоагІа оарцагІъяларах хьахиннад из эггара хьалхарча аргІанна.

Японски Іилманхой цІерагІа машара тІехьабарашка са дІахайта безам бар, вай массане кхы а бІаьчеи халеи къовсам лоаттабе безалга. Цхьа гІа тІехьашка а баьнна, империалисташ низаш юхадІаннийсде ца гІорташ Іергбац, хІаьта СОИ американски программа оттаярах цу низаш юхадІаннийсдара лоархІаме дакъа да хІанзле а.

Новкъа хете а, тІема гІулакха тІарча нахага Іилманхошкара геттара доккха новкъостал кхоач, хьал а лоац. «Седкъаш тІарча тІемашта» долча герза компоненташ хьинаре хьаеча вай американски коллегашта дена на Іеш, из доагІа кхыча мехкий иштта цхьана къахьегара раьза хиннача Японе а юкъейолаш болча Іилманхошта а. Іилманхой чпонски ассоциаце хадданза мехка Іилман болхлой тІахьех тІема тохкамаш даран разработкаш яран юкъе дакъа лаца на тигара. Японе ткъаьннел совгІа йолча университетон Іилман институтон шоаш машара идеалашта тІехьа хилар чІоагІдаьд.

Жан Мари Легэ, Франци, Іилман болхлой Дерригдунен Федераце президент:

— Са чІоагІа дог гІоздалькхад дІадахача шера декабре Вашингтоне Р. Рейганен М. Горбачевен переговораш еча хана машара тІехьабаний котало яларо. Из котало массанена а социалистически а капиталистически а мехкий гражданий, духьатарра я.

Сихдаь герз хьаделга тарлургдац вай цивилизаце социальни ганзащца. Со теш халкъаша тешаме никъ хоржаргхиларах. Машар — из эггара хьалха политически лоІамах хьахинна хІама да, бакъда, из хьахила йиш яц Іилман, технически, экономически, социальни низаша доагІаш дола гІулакхаш ца дича. Духхьала цудухьа ях аз, дерригача мехкий правительствашка шоайцига «машара министерстваш» яхка. ХІана хила йиш йолаш я «оборона» министерстваш управленеш я яхаш къайла а кхухьаш тІема ведомстваш, хІаьта хІана яц машара йоагІаш йола паччахьалкхен организацеш?

«Машара министерстваш» могаргдар реконверсе таронаш йовза, образоване пацифистски кІийленаш могае а дегІайоалае а, дунен халкъашта юкъера кхохкам мелбарга вуга инициативаш хьаллаца.

Г. Г. Котовский, СССР, профессор, Іилман болхлой Дерригдунен федераце генерални секретара помощник:

— Цхьаккха а шек вац РСД-и РМД-и хьакъехьарча Договоро ядерни герз кІезигдарген цул тІехьагІа дІадаккхарген бода никъ хьабеллаш хилара. Дерригача дунен Іилманхоша США администрацегара хьадеха деза московски вІашагІкхийттача хана стратегически ядерни герз хьадда кІезигдара долча кердача договора кулг яздела. Къайле йоацаш да, дунен дуккхача мехкашка политикашен тІема гІулакхерча нахен ядерни герз кІезигделга «юхаозара» моллагІа а наькъаш лехилга, сихдаь герз хьадара керда формаш уттае, космоса милитаризаци е гІерталга.

Цу хьалашка мишта хила беза Іилманхой лоархІам? Эггара хьалха, вайна хьинаре дакъа лоацалургда, дакъа лаца а деза «моастагІчун куц» дохадеча юкъе. Цунна дикача даькъе гІо дулургдар тайп-тайпара политически строй йолча мехкий халкъашта юкъера Іилмани гуманитарни бувзамаш шердаро. Цюзлагі-дале, берригa Іилманхой хьадда дакъа лоацаш хила беза тІема духьаларча болама юкъе. Цул совгІа термоядерни тІема потенциални кхерам общественностага дІабовзийтарал совгІа (из а да лоархІаме), машара тІехьарча къовсамхой мугІарашта юкъе овтта а беза.

Дзэнсиро Хара, Токийски университета профессор:

— Сихдаь герз хьадара доазув оттадеча толамаш — РСД-и РМД-и хьакъехьара Договор, стратегически ядерни герз 50 процент кІезигдердолаш хьалхе барт бар— даха карагІдаьлар Советски Союзо тІагІертта арахьара политика лелаяр бахьан лолаш. Цу даькъе дикка лоархІам болаш я М. С. Горбачева оттаяь кердача политически уйлан принципаш.

1945 шера атомни бомбаш йийтта йохаяь Хиросимен Нагасакин, 1953 шера Бакини атолла тІа американски водородни бомба йийкха боабаь японски чкъаьрий лувцараш — иштта да «керда уйланга» кхоачаш японцаша даь наькъаш. Из уйла иштта кхьачар тхога. Гой дуьхьа алхха Японе хьахиннай машар беза дуккха йола инициативаш.

Машара тІехьарча японски къовсамхоша укх шера шоллагІа «машара телгІи» йолае лаьрхІад. Иштта йола дунен халкъашта юкъера хьалхара акци хилар дІадачача шера октябрь бетта. ХІаьта Хиросимен Нагасакен дІайолаенна «машара телгІи» деррига дунен тІа чакхъяьлар. Лаьттан ерригача континенташ тІа машар безача наха цхьа барт а болаш дийцар сихарІа ерригa ядерни арсеналаш дІайоахилга.

ХІанз Іилманхой Японски ассоциаце, мехка кхалнаьха пацифистски динен организацеша, атомнии водороднии герза духьал къовсам лоаттабара Ерригъяпонски совето йоах, кхы цхьаьнха а, иштта йола кампани дІаяхьа еза. ООН-а ГА герз дІадаккхара хьакъехьара лаьрхІа йола сесси Нью-Йорке хулача деношка е мегаргъя из. 9-ча июнера денз 12 июне кхачалца йолча хана дог цІенча наьха пІаьхха а йиш хургьяр тІем тІа дІатІакхоачавеча доазон планашта духьала, ядерни герз дизза а вІалла а ца магийтара тІехьа дош ала.

К. Энгельхардт, ГДР, Іилман болхлой Дерригдунен федераце герз дІадаккхара массазарча комитета председатель:

— Дуккха нах хІалакбеш долча герза тІехь-тІехьа кердкерда тайпаш хьадеш хилар гуш да вай. Цул совгІа, ядерни доаца, моллагІола герз а ший низага диллача ялерни долчоа гаргагІооташ да хІанз. Цудухьа ВФНР-е вІашагІкхийтта Іилманхой дуккха нах хІалакбергбола герз — ядерни, химически, космически — хьадаран разработкаш яран духьал хила меттел, моллагІолча герзашта доазув оттадаран хІаьта тІехьагІа кІезигдаран тІехьа хила а беза.

Алексанчо ЛАЗЕРЕВ,
АПН соб. корр.

Токио.

ФРГ. ХІара шера гитлеровски фашизм йохаяь исторически ха хьатІакхачалехьа, бІаьстан цхьан дийнахьа Дортмунде нацисташа боабаь нах дагалоацаш манифестаци чакхйоаккх, ФРГ хІаьта иштта кхыча мехкашкара антифашистски а демократически а организацей викалаша Биттермарк яхача пригороде латтача меморнала хьалхашка зизаш дохк.

«Къизал хІанз а дІаяьнна- яц, из меттаоттаяра кхерам болаш ба» — уж дешаш яздаьд укхаза а Ромбергпарке а боабаьчарна оттадаьча памятника тІа. Эсэсовски палачаша укхаза кхо бІаь гаргга антифашист — немецки сопротивленера къовсам лоаттабаьраши европейски паччахьалкхений гражданаши боабаьб.

СУРТА ТІА: Меморнала керттерча фигурана юхха.

Г. КУЛЬБИЦКЕ сурт.

ЦІоз далар

Іай дукха догІаш дийлхар Марокко. «АллахІага хьалкхьачад вай даь дуІа» — йоахар Мароккерча феллахаша (ахархоша). Укх шера дІадийнар дика хьувкъаргхиларга догдоах цар. ХІама ца эшшаш итт шера лаьттача йокъало дохадаьд ахархой кагий боахамаш. Юрташ йохар кхы а вогІча хьал тІа даькхар городашка бе болх ца хилар цІаьхха лакхдаро, ирдир кхыча проблемаша.

ХІаьта бІаьстено кхы а хатар оттадир. Марокке цІаьхха доккха цІоз даьлар Тата яхача провинце, бІаьсти тІадаьннача зІийргаш тІа хайр из. ЦІи теха доагадича санна, баьцах хІама дитанзар кхай тІа. 1938 шера — «ЦІоз даьннача шера» дІаднйна дуккхагІдар доадеш хиннача хІаман белгалонаш ювца баьлар Марокка юрташка.

Укх тІехьарча ялх бетта Африка къулбаседе шозлагІа даьннад цІоз. ДІадахача шера октябрь бетта Сахара къулбехьарча районашкара михаца гІетта цІоз даларах хоам бир лаьрхІа Марокка къулбехьерча районашка оттаяьча радараша. ХІаьта чІоагІа Іаткъаш йолча инсектицидий массехк тонн тохарца сиха юхатоха йиш хилар даьнна цІоз.

Мароккански специалисташа яхачогІа, бІаьсти даьнна цІоз иштта сиха юхатоха йиш ца хила мег. ГІетта даьнначул совгІа йокъал эттача дерригача шерашка Марокко территоре тІа ца хьовш илла цІоз а гІоттаргда, лаьтта тІоадал этта царна йола дика микроклимат хьахиларо хьалхьоа а даьд, деба а даьд цІоз. Цудухьа хІара районе а доккха цІоз далара кхерам ба. Цул совгІа хІанзарчоа ховш дац цІозо фу мича тессад, хІаьта из фу дІадоакхалургдола химикаташ а яц.

Мароккански кепайоазано беча хоамагІа, ди тІехьа цІенхаштагІа отташ латт хьал. Рабате йиллай цІоз дІадаккхара йола керттера штаб. Цо вІашагІтох пхе регионални штабо беш бола болх. Из болх дийнахьа а бус а хадданза беш ба. Цига гІулакх деш я 27 самолети вертолети, лаьрхІа кийчъяь 320 машин, 700 совгІа кхыйола юрта боахама техника.

Тахханалца зе ца дайташ кІалхардоаккхаденнад 250 эзар гектар хула лаьтта. Бакъда, ФАО-е яхачогІа, ерригача къулбаседа Африкера цІоз цІендаь дІадаккхара писектицидаш теха лораде дезаргда миллион гектарал кІезигагІа доаца лаьтта. Цу тІехь доккхий гІулакхаш ду Алжире а. Алжирски кепайоазон даннегІа, цу мехка химически обработка яьй 250 эзарнел совгІа гектар хулача кхаштеи даьгІенаштеи. Цу тайппара, шин мехко цхьана цІоз дІадоаккхаш гІулакхаш дарах ах миллион гектар хула лаьтта зе ца хулийташ кІалхардаьккхад. ЦІозагахьара кхерам дІабаккхара кхоачамболаш хуртдий-теш из?

Георгис БУКАРЕВ,
АПН соб. корр.

Рабат.

ПОЛЬШЕРА ХОАМАШ

ВІАШИ ЛЕЛАДУ ГІУЛАКХАШ ШЕРЛУШ ЛАТТ

Лодзински университета советски вузашца леладу гІулакхаш шерлуш латт. Цу даькъе, Тбилисски университетацеи Ивановски химико-технологически институтацеи хинна бувзамаш дІахо доладаьд.

Тбилисски университетаца даьча договорах общественни Іилмай, математика, кибернетика, физика, экономически географе, политэкономе, производства экономика, историе даькъе дІа-хьа гІулакхаш леладе лаьрхІад. Цхьадолча даькъе, цхьана тохкамаш де, Іилман балхашта кепатоха, семинараш, конференцеш, лекцеш чакхъяха, хІаьта шитта, преподавателий, студентий группашта Іилма-технически информаци ле, Іилман балхий, методически изданей планаш йовзийта лерхІ. Вузий партийнии профсоюзнии организацешта юкъера бувзамаш шерде, группашца цхьана салоІалга ВІаштІехьдаккха лаьрхІад.

Ивановски химико-технологически институтуца цо химе, сопиологе, политически Іилмай даькъе гІулакхаш леладергда.

ВІаши гІулакхаш леладарах дола договор даьд Д. И. Менделеева цІерагІча Московски химико - технологически институтеи Лодзински университета юкъарча неорганически химе кафедраи. СССР - ен ПНР-ен вІаши Іилма-технически гІулакхаш дара темашта разработка еча дакъа лоацача оагІонаша Польше эггара хьалха яь духьалара соглашени я. Из соглашени органически соединеней, электросинтеза, редокс система оалача термодинамака даькъе еш я. Тохкамий балхий къаьстта этапаш чакхъяьлча аргІ-аргІагІа Польшеи Советски Союзен семинараш чакхъйоахаргъя. Хьалхара семинар 1990 шера ПНР-е хургъя.

Гаргарча хана Лодзински университет Московски сталеи из лоаладарен институтаца договор де лаьрхІа я.

ШОПЕНА ЦІЕРАГІА ДУНЕН ХАЛКЪАШТА ЮКЪЕРА ФОНД

Фридерико Шопена цІерагІча польски Общества инициативагІа цу гІорваьннача композитора цІи лелаеш йола Дунен халкъашта юкъера фонд хьаяьй. Фонда кулгалхой Варшаве ба.

Кердача организаце лерхІар — Фридерико Шопена вахарца, творчествоца бувзам бола дунен халкъашта юкъера концертни, Іилман, издательски гІулакхаш дегІаюхувлар.

—Фонд хьаяр тхона хилча бакъахьа хетари тха деккари дар, — аьлар Фридерико Шопена цІерагІча Общества генерални директора Богумил Палаша. — Тхо чІоагІа гІаддаха да тхоай идея Польшера а иштта кхыча мехкашкара а дукхача наха теркам тІаозаш хиларах.

«ХИН КІАЛЪЯХАЧА ГОРОДА» ЛЕРАШ ГУЧАЯЬННАЙ

Перура Наска яхача айеннача моттиге итальянски экспедицеша цхьана болх беш хиннача польски археологаша дуккха бІаьшераш хьалха Каукая яхача города чІоагІа зе а деш тІадаьнна хиннача хин лераш кораяьй. ГІомара аренашкарча Іалаьмате доккхача суртех йовзаш йола Наска яха дина а административни а центр яр из. Города территоре тІа тохкамаш дича чІоагІа дийлучча догІан хиво из кІалъяхьалехьа хьаяь хиннача конструкцеех, кирпичкий пенех юхейнсача хІамай лераш корайир. Из хетаргахьа, вай заман 350 шера хиннад. Из хатаргахьа, вай заман 350 шера хинначул тІехьагІа город меттаотта я ь й, цхьабакъда, кхыча хьисапе. Шозлагіа чІоагІа зе а деш хий тІадаьлар вай заман 1000 шера городера баха нах дІабахачул тІехьагІа. Цу хана город къайлайнхьаь босара чухьийддача Іима токхамо.

Ритмически гимнастика цІей

Укх деношка «Красный молот» завода спорта Дворецe чакхдаьлар Грознерча кагирхой дог гІоздоаккхаш дола ритмически гимнастика цІей.

Цига дакъа лоацаш бар «Садко-2» бассейнера, Нохч-ГІалгІай паччахьалкхен университетера, кхычахьара Іалаьмате хоза кийчбенна мехкарий. Кадай, тІах аьнна болча цар муамий хІара оазаца нийсйора шоай маьженаш, къаьгга кхоачашйора хІара упражнени.

ХІара элемент лаьрххІа теркалъеш, зІамигадар а доккхадар а зувш йолча жюре лакха мах бир «Садко-2» гимнастка Павленко Валентинай, Нохч - ГІалгаІй паччахьалкхен университетерча Ивлева Миленай, Хачатурова Еленай выступленей.

Валентинас хьалхара мотт яьккхар, Миленас — шоллагІа, Еленас — кхоалагІа.

СУРТА ТІА: (аьрдехьара аьттехьа) В. Павленко, М. Ивлева, Е. Хачатурова. Ритмически гимнастика цІей.

Н. КОБИАШВИЛЕ сурташ.

Республика экранаш тІа

Грозненски кинопрокато май бетта республика экранаш тІа арахецаргда **«Холодное лето пятьдесят третьего...»** яха художественни фильм.

Социалистически общество дегІайоагІача этапе, лоацца аьлча, перестройкан гласностан ха йолаш, ма хулла а кІоаргагІа истори довза, цун нийсса а харцахьара а оагІоШ белгалъяха еза ха тІаэттай. Из йовзийташ да Эдгар Дубровске сценарегІа Александр Прошкина оттадаь фильм.

Гаьнарча СибарегІарча юрта 1953 шера хинна хІамаш да вайна гушдараш. Цхьанна хІаманна бехке боаца нах СибарегІа Іоихийта, моцалла халонаш, харцонаш ловш лийна вай обществера чеалхане драматически ха я из.

Иштта лелаш гу вайна ши новкъост а. Малаш-б уж? Фу бахьан долаш, шоайла кхоачара хиннаб уж, тайп-тайпара ха йола нах? Жоп цаІ да — хІаране вож бехк боацаш вайталга кхетаду. Нагахьа санна цхьан лоаццача юкъа а из тешам бовре, доттагІал дехадар.

Поселенех хало ловш ва Советски Эскаре гІуллакх деш хинна эпсар Басаргин. Цунца ва цхьан йоккхача заводе инженер хинна Старобогатов а.

Лоаццача юкъа немций болча есарал вига волаш, цар оагІув хьаллаьцаб, аьнна, бахьан а оттадаь бехке ваьв эпсар, вож репрессировать дара бахьан — кхыча паччахьалкхенний разведка агент хиннав, яха харц тешал да.

Нах иштта бехке бар Лаврентий Берияй сих лата, цунна дика довза а деза а хІама хиннад.

Сталин кхелхача деношка мехкара деррига доал шийна дІа бедол гІерташ хул Берия. Цу гІулакха яьккхача плана чудоагІа, лаьца боахкача уголовникашта амнисти елга.

Иштта вІашагІкхийттача зуламхой группо юрта чу а хьийлхе, маьрша нах боабеш довнаш деш, хІамаш лечкъаеш хІалакбу. Вожаш духьалъоттац, кхьметтел цхьабараша сов чІоагІа кхерабале, шоашкара герзаш а дІалу довхошта.

Из кхерам а кегар а эттача хьале юха а шиЙ эпсара денал гойт Басаргина. Цу берригача бІуна духьал отт из, цхьа Старобогатов мара, кхы новкъост воацаш. Бакъда, вож бІухочун говзал ца хиларах кІалвус. Новкъостий къаст...

Л. Берия наьха моастагІ хиннав, аьнна, лаьцалга шийна хезача, инженеро оал новкъостага: «Сона ховра, са дего йоахар из моастагІ волга. ХІанз мехка деррига а тоалургда. Новкъа да сона се къаьна волаш...»

Уж дешаш Іоткъам беш дег чу дувш вайна Старобогатова роль ловзаьйча, вайна массанена вовзаш волча Анатолий Папанова тІехьара роль из хилара а.

Шовзткъе кхойтталагІча шера шийлача аьхки бІайха мух хьекхар, цо бехк боацаш дукха бала лайнача, массадолчох тешам байнача сага из тешам юхаметтаоттабара йола дега-ондало чуйоссайир.

Фильме Басаргина роль ловзайир Валерий Приемыхова. Кхы йола ролаш ловзаю артисташа: В. Степанова, Н. Усатова, З. Буряка, Ю. Кузнецова, В. Кашпура, иштта кхьбараша. Из оттадаьр «Мосфильма» киностуди.

С.-М. ГИЛАГАЕВ,
кинопроката контора редактор.

ХОЛОДНОЕ ЛЕТО ПЯТЬДЕСЯТ ТРЕТЬЕГО...

САЛОІАЧА ДИЙНАХЬА

ШОАТТА, 30 АПРЕЛЬ

В. И. Ленина цІерагІа ДК. 8.00. Барзкъа хьадаккхен теген Іомавеш йола курсаш. 8.30. Машинкаца хьийза хІамаш е Іомалуш йола курсаш. 8.40. Берий гитаристий кружок. 9.00. Массовикаш-затейникаш. 11.00. Теникий театр. 16.00. Халкъа драматически театр. 18.00. Балетни студи. 18.00. «Са дег чу Цхьоалагіа май» яха ловзара викторина. 19.00. «ВІашагІкхетар» яха видеодискотека.

Н. К. Крупскаяй цІерагІа ДК. 16.00. «Машар планете гІолла гІа боахаш ба» яха сайре. 18.00. Дискотека.

Химикий ДК. 10.00. СССР 50 шу дизара цІерагІча Грозненски химзавода настольни теннисах йола спартакиада. 17.45. «Вежарашха долча мехкашкара новкъостий толамаш» яха беседа. 18.00. «Доазол дехьа» яха кинообозрени.

«Красный молот» завода ДК. 11.00. Іарбий меттала къамаьл дувца Іомалуш да. 15.00. Бешамаш лелаерий клуб. 18.00. Художественни самодеятельноста доакъашхошта хетаяь тематически сайре. «Машар, Къахьегам, Май».

Пролетбата цІерагІа ДК. 14.00. «Теремок» яха киноклуб. 18.00. Кагирхошта лаьрхІа салаІара сайре «Марша доагІалда Цхьоалагіа Май!»

Оргтехника объединене ДК. 19.00. Дискотека.

В. Маяковске цІерагІа клуб. 19.30. Кагирхой салаІара сайре.

«Локомотив» стаднон. 17.30. НГІАССР футболах йола чемпионат. 1-гІа группа «Монтажник» — «Дружба».

Пос. Черноречье стаднон. 16.00. НГІАССР футболах йола стаднон. 2-гІа группа. «Химик» — ГНИ.

Н. К. Крупскаяй цІерагІча ДК спортзал. 10.00. Самбох йола ДФСО профсоюзий чемпионат.

БЕЛАМ А БЕЛХАМ А

КІУРЗ ТІАБИЖАБ

Дукха ха йоаццаш Старопромысловски районе лела автобусаш сецача Тамански улицагІа гІолла тІехьавоалаш аз зийра наьха коа наІараш, кораш, карташ, цІеной пенаш кІур тІабижа Іаьржденна хилар. Ціи яьнна хиннай-те укхаза, яха уйла чуессар са керта чу. Цхьабакъда, гаьна ваха везаш хиланзар бокъонца дар ха. Са бІарг тІаэттар остановке хадданза моторашболх а беш, латтача автобусашта.

Иштта теркам тІаэзача автобусех цхьаннеца хохкавала безам хилар са. Вешта уж дІаухача оагІорахьа са кхоачара нах а бахар. Царех бІарг тохалга а хургда.

Паровозо санна чІоагІа кІур беча автобусаша дІа ца йолалуш латташ ах сахьат совгІа ха яьккхар. ТІаккха цига хьежаш лаьттача наьха краза цхьан автобуса водитель гучаваьлар. Цу автобусаца гаьна водаш вола саг дегІа чІоагІа хила везар. ХІана аьлча, салона чу йоагІаш хинна дизельни доагора хьаж цхьа моллагІчо ловргйолаш яцар. Кхы дог во ца хулаш «Березке» дІакхаьчар со. Се гІаьхха висарах гІад а ухаш, гаргарча наьхацига чувахар. Со бІаргвайна хийдда духьал а ена сона мархІа ийккхар цар зІамагІйола йиІиг. ТІаккха цо сога хаьттар: «Вотн шоферал балха-м вахавац хьо?»

— Вахавац. ХІана хеттар Іа? — ях аз.

— Хьа барзкъаш бІехдаь а доагора хьаж йоагІаш а долардаь.

Цу дешаша уйланга вигар со, барзкъаша-м ловча бІехдаьдалар, унахцІено ца «бІехъяь».

ТІаккха дагаехар сона, уж кІурзаша яьха лаьтта карташ, кораш, цІенош. Мискаш-яІ, аьнна, хийтар. Шоана мотт ховре, ма чІоагІа оарц дехаргдар оаш. Шо меттаза хилар — из водителий нраз да.

Цу минота кхы цу тайпарча транспортаца дІа-хьа гІоргвац, аьнна, дув биар аз. Бакъда из цу дийнахьа а къарбир. Къар ца бича боалий из, городе дІа-хьа лелача транспортах дукхагІчо ший хана паровозо санна кІур а тувсаш хилча.

Тахан чІоагІа ира латт экологически дош. ХІана аьлча, тІехь - тІехьа дукхагІа яржаш латтача «ах астагІча» транспорто лаьттан гонахьара го бІехбу. ХІаьта Іалам кхоадац транспорто деш дола зе юхаметтаоттаде. Вешта аьлча, фо цІенду процесс динкка тІехьаюс из бІехдечул. Цудухьа доккха зе хул цунах исторически, архитектурни памятникашта.

Цхьабакъда, цо эггара доккхагІдола зе ду сага могашала. Цудухьа вай массане Іалама го бІехбара гІулакхаца лира къовсам лоаттабе беза.

Эггара хьалха цу гІулакха оарцагІбовла беза транспортни предприятейн объединенейн кулгалхой. Ма дарра аьлча, цар карбюраторни двигателий балха процесса бокъонца тІахьожам лоаттабергбола система хьае еза.

Цун декхар — йоагІачул дукхагІа бІеха газ, кхы компоненташ хьакъасташ автомобиль хуле из лине тІа ара ца ялийтар.

Ховш да, Іан замалахьа машинаш йІоахъеча хана дукха бІеха газаш хьакъасталга. Цу гІулакха никъ бехкара массанахьа уж Іанарца йІоахъелгга вІаштІехьдаккха деза.

ХІанз городе маршрутагІа араювлача автобусашка, иштта кхыйолча транспортага хьежача, къаьгга гуш да, из лоархІаме проблема къоастаяра вІалла терко ца елга. Цу гІулакха юстара латт ГАИ болхлой. Цар цу хьакъехьа автотранспортни предприятей кулгалхошца профилактически болх чакхбахац. ХІаьта из проблема кхы тІехьа а ца тетташ къестае езачарех я. Дукхача наьха — автомобилистий, химикий, лорий хьинар дІадех цо. Цу гІулакха юстара латта йиш яц шоай доалахьа транспорт йола нах а.

ХІаьта цу гІулакхе эггара хьалха бехкокхаме болчаргара — водителашкара, цар шоаш наькъаш тоадар дехаш санна, царгара машиннашта лерттІа доалделга хьадеха деза.

М. БАРАХОЕВ.

Спорта хоамаш

ВОЛЕЙБОЛ

ДІадахача кІирагІа дукха спортивни яхьаши ловзараши хилар вай республике. Чакхъяьлар производственни коллективаштен организацештен юкъе волейболах хьалхле яьккхара йола маІача наьха командашта юкъера яхьаш.

Хьалхарча этапе 1-гІеи 2-гІеи моттигаш къувсаш лайзар «Грозгипрохим» Іилма-тохкама институтеи «Красный молот» заводеи командаш.

Цу яхьашка хьалхара моттиг яьккхар 2:0 счет йолаш «Красный молот» завода команда эшаьча «Грозгипрохима» командо.

Шоллагіа моттиг «Красный молот» завода команда кхаьчар, хІаьта кхоалагІча моттиге НПО «Проавтоматика» команда эшаь «Электроприбор» завода команда я.

Областной Совета ВДФСО профсоюзий агропромышленни отдело дІайнхьар республика районий маІача наьхеи кхалнаьхеи волейбольни командашта юкъе хьалхале яьккхара йола яхьаш.

ХІара подгруппе йиъ-йиъ команда а йолаш, чакхъяьлар яхьаш республика тайп-тайпарча районашка. Цига котало яьккха команда хьалхара моттигаш яхара йолча финальни ловзарашка дакъа лаца йиш йолаш яр.

Цхьан подгруппа командаш вІашагІкхийтар Сунженски района Серноводске. Урус-Мартановски, Ачхой-Мартановски, Назрановски, Сунженски районий командаш яр цига вІаши къувсалуш. МаІача наьха командашта юкъера хьалхара моттиги финале ловза путевкеи яьккхар Урус-Мартановски района командо. Кхалнаха юкъе хьалхара моттиги финале ловза путевкеи яьккхар Назрановски района кхалнаьха командо.

* * *

ДІадахача шоаттеи кІирани деношка «Красный молот» завода спорта Дворецe чакхъяьлар волейболах йола яхьаш. РСФСР-а хьалхле яьккхара «А» класса маІача наьха командашта юкъе Грознера «Автомобилист» шозза лайзар шоай подгруппе Тулерча «Металл» яхача командаца.

Майрра ала мегаргда, цхьайолча партешка 14:1, 15:6 счет йолаш лайзача вай команда гІулакхаш во дацар. ХІаьта а цар аьттув баланзар. Хьалхарча вІашагІкхетаре 3:1-ен, шоллагІча 3:2 - ен счет йолаш шозза хьаьший котбаьлар.

Цу деношка хилар РСФСР хьалхале яьккхара йолча яхьашка «Б» класса кхалнаьха командашта юкъера вІашагІкхетараш а. Грознера волейболисткай команда Курганерча кхалнаьха командаца ловзаш яр. Шоззе вай волейболисткаш кот а боалаш, чакхъяьлар уж яхьаш. Хьалхарча дийнахьа 3:1 счет йолаш эшайир цар хьаьший команда, шоллагІча дийнахьа — 3:2 счет йолаш.

БАСКЕТБОЛ

23-чен 24-чен апреле ГНИ спортивни зале Грознера баскетболистий команда «Б» класса командашта юкъе РСФСР хьалхле яьккхара йолча яхьашка ловзаш яр Таганрогерча командапа. Ирача къовсаме хьалхарча вІашагІкхетаре 114:113 счет йолаш котъяьлар вай команда, хІаьта шоллагІча — 116:87 счет йолаш.

Волейболахи баскетболахи йола яхьаш дІахьохьоргъя.

Л. МАГОМЕДОВА.

Газета аргІанара номераш араяргъя 1-чен 2-чен нае.

Редактор
О. Б. ГАДАБОРШЕВ.

ХЬАМСАРА КИНОХЬАЖАРХОЙ!

9 мае — Коталон Ден хетаяьча республикански турнала - патриотически дешарашка гІолла 3 мае денз 9 майга кхаччалца г. Грозне кинотеатрашка Советски эскарий къаьстача тайпаех, уж дегІаахара исторех, вай Даьхе лораеча цар лоархІамах дувцаш йола мероприятеш чакхйоахаши кино гойташи хургда.

«Юбилейный» яхача кинотеатре — Фегара-десантни эскарах;

«Россия» яхача кинотеатре — ТІема - Форда флотах;

«Россия» яхача кинотеатре — ТІема-Форда низехн ПВО эскарахи;

«Юность» яхача кинотеатре — Доазув лорадеча эскарах;

«Радуга» яхача кинотеатре — Ракетни эскарах;

«Родина» яхача кинотеатре — Бронетанковн эскарах.

Мероприятешка Сийлахь-боккхача Даймехка тІема ветеранашца, бІухой-интернационалисташца, Грозненски гарнизона тІемахошца, кастта эскаре баха безача кагирхошца вІашагІкхетаргда шо!

Дувла тхо долча!

Рекламага хьежа!

КАГИЙ НАХИ МЕХКАРИЙИ!

Учета механизаци яра Грозненски техникумс 1988/89 дешара шера заочни отделене деша дІаэц (юкъерча школа базе) укх специальностех:

Техник учета механизаци яреи вычислительни балхаш дарен. Дешара ха—2 шун 7 бутти.

Бухгалтер (промышленносте болх бара). Дешара ха — 1 шун 10 бутти.

Статистик (госстатистика органашка болх бара). Дешара ха — 1 шун 10 бутти.

Техникуме дІаэц дІаоттара экзаменаш йизза толаме дІаеннараш.

Экзаменаш дІаяла ца езаш мукъабоал дошо, дото медаль а йолаш юкъера школа яьккхараш.

Юкъерча школа базе дІаотташ ер экзаменаш яла еза: эрсий мотти литературеи (сочинени), математика (багахдувцаш).

Заочни отделене экзаменаш дІаэц кхаь потоках:

1 поток — 10 июне денз 20 июне кхаччалца, II поток—10 июле денз 20 июле кхаччалца, III поток — 10 августе денз 20 августе кхаччалца.

Заочни отделене заявленеш 3 мае денз 10 августе кхаччалца дІаэц.

Деша отташ ер документаш эш:

1. Директора цІерагІа заявлени (из техникуме лаьрххІача бланка тІа язъю).
2. Юкъера школа яккхарах дола документ (подлинник).
3. (86-у) форма йола медицински справка.
4. 3х4 см бустам бола 4 сурт.
5. Предприяте, учреждене, организаце кулгалхочо кулг яздаь дола къахьегама книжка тІара выписка.
6. Балха волчара характеристика.
7. Цхьан формах йола направлени (промышленни предприятеша е юртбоахама предприятеша, организацеша техникуме деша хьожабаьчаргара).

Техникума адрес: 364060, г. Грозный, Кирова пр., 8, ГТМУ.

Телефон: 7-11-91, заочни отделени.

НАЬХА ТЕРКАМГАІ

Ювелирторга хІамаш дІаийеча пункте безача маьхерча металлах яь къаьна а кагъенна еха а изделеш дІаийю.

Дошо, платинови монеташ, медалаш, доазол дехьа хьаьь хІамаш, сахьатий гомаш, тайп-тайпара ювелирни изделеш, гІозараш, брошкаш, гІалкхаш, браслеташ, цу даькъе ехэ дото кІерам лоатторгаш, портсигараш гомдаь а дохадаь а дола монеташ, цІагІа лелаю приборашь, урсий а кхыча изделей а мукъараш.

ХІамаш дІаийеча пункта адрес: г. Грозный, Революце пр. 18, «Алмаз» яха тика.

Ювелирторг.

ТЕЛЕВИДЕНИ

28 АПРЕЛЬ

ЕРА

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минут.
8.35 — «Автограф». Дешархошта йола литературни викторина.
9.50 — Футбол. Олимпийски турнира хержа матч. СССР сборни — Болгаре сборни. 2-гІа тайм. Симферополера передача. Новкъосташка вІашагІкхетар. Венгре сборни — Англе сборни. 2-гІа тайм. Венгрера передача.
Перерыве (10.35) — Кердадараш.
15.30, 16.55 — Кердадараш.
15.45 — «Агропрома гІулакхаш йоанхоши».
16.05 — Марийски АССР «Марий эл» яхача паччахьалкхен вокально - хореографически ансамбла концерт.
17.00 — Іилма, теори, эксперимент, практика.
17.30 — «...Яьхайтта шу даньнен боккхагІен».
18.15 — Фантастика мультипликаце. Мультфильмаш.
18.35 — «Саги закони».
19.10 — Тахан дунен тІа.
19.30 — «Перестройка: проблемаши соцамаши». «Школеи вахари». ДІахьор — Л. А. Вознесенский. Передаче дакъа лоацаш ба: КПСС ЦК Іилмани дешара заведенейн отдела заведующи, СССР АН член-корреспондент В. А. Григорьев, СССР АН президент Г. А. Марчук, СССР халкъа образоване Госкомитета председатель, СССР АН член-корреспондент Г. А. Ягодин.
21.00 — Ха.
21.40 — Перестройка прожектор.
21.50 — «Музыка эфире».
Перерыве (22.50) — Тахан дунен тІа.

II ПРОГРАММА

8.00 — Іуйрийнара гимнастика.
8.15 — Іилма - довзийтара фильм.
8.35, 9.35 — Іалам Іомадар. 4-гІа класс.
8.55 — «Бородино». Іилма-довзийтара фильм.
9.05 — Испански мотт. Іомабу 1-гІа шу.
9.55 — «Наьнах». Іилма-довзийтара фильм.
10.05 — СПТУ дешархошта. Истори.
10.35, 11.35 — Физика. 7-гІа класс. Электричество хьа цІагІа.
11.05 — Испански мотт. Іомабу 2-гІа шу.
12.05 — «Аьттув бола саг». Художественни фильма премьера. 1-гІа сери.
13.10 — «Халхар де безам ба». Документальни фильма премьера.
13.30, 23.25 — Кердадараш.
13.35 — Кердадоакнхача фильма дийнахьара сеанс. «Карл Маркс. Къона шераш». 3-гІа сери.
17.15 — Кердадараш (гІалгІай меттала).
17.20 — Кинопрограмма.
18.00 — «Гургилг». Берашта лаьрхІа передача.
18.30 — «Нохч-ГІалгІайче». Информационни программа.
18.45 — «Закон. Бокъо. Мораль» (нохчий меттала).
19.15 — Футбол. Новкъосташха вІашагІкхетар. Венгре сборни —Англе сборни. 2-гІа тайм. Венгрера передача.
20.00 — «Бийса даьхьала хийла шун, бераш!». Мультфильм.
20.15 — «Заманхо» (гІалгІай меттала).
20.45 — «Культура — бонкха чулоацам». г. Грозне социальни проблемаех. Киноочерк.
21.00 — Ха.
21.40 — Перестройка прожектор.
21.50 — «Аьттув бола саг». Художественни фильма премьера. 1-гІа сери.
22.55 — Хи тІара поло. Дунен халкъашта юкъера турнир. Тбилисера передача.

29 АПРЕЛЬ

ПІАЬРАСКА

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минут.
8.35 — Концерт.
8.55 — Мильтфильм.
9.10 — «Саги закони».
9.40 — Дакъа лоацараш.
10.25, 15.30, 17.10 — Кердадараш.
15.45 — ДІалонх «Мартовский» яхача совхоза украински халкъа хоро. Харьковера передача.
16.05 — Фильм — берашта. «Зоопарне гІанаш гу» (ВНР).
17.15 — «ХІана, сендухьа». Берашта лаьрхІа передача.
17.45 — Документальни фильм.
18.15 — Музыкальни ганз. В. А. Моцарт.
19.05 — Гахан дунен тІа.
19.25 — Документальни фильм.
21.00 — Ха.
21.40 — Перестройка прожектор.
21.50 — «ДІалонх Миронов Андрея». Кинокончерт.
22.45 — «Интерсигнал».
23.15 — «Взгляд». Сайрийнара информационно - музыкальни программа.

II ПРОГРАММА

8.00 — Іуйрийнара гимнастика.
8.15 — «Достоевске сурташ». Іилма-довзийтара фильм.
8.35, 9.35 — Вайна гонахьара дуне. 2-гІа класс. «Массаза а малх хьежалба».
8.55 — «Фридрих Цандер». Іилма - довзийтара фильм.
9.05 — Английски мотт. Юмабу 1-гІа шу.
9.55 — Іилма-довзийтара фильм.
10.05 — СПТУ дешархошта. Истори.
10.35, 11.40 — Истори. 7-гІа класс. М. В. Ломоносов.
11.00 — Іилма - довзийтара фильм.
11.10 — Английски мотт. Юмабу 2-гІа шу.
12.05 — «Аьттув бола саг». Художественни фильма премьера. 2-гІа сери.
13.10 — «Мэрциншор» яхача XXII Ерригсоюзни музыкальни фестивала доакъошхой концерт. Кишиневера передача.
14.00, 22.55 — Кердадараш.
14.05 — Кердадоаннхача фильма дийнахьара сеанс. «Карл Маркс. Къона шераш». 4-гІа сери.
17.15 — Кердадараш (нохчий меттала).
17.20 — Документальни фильм.
17.35 — «Социальни хьалашта юхь духьала» (нохчий меттала).
18.05 — Телефильм.
18.15 — «Вайн дин».
18.45 — «Оаш тхога яздаьдарийг».
19.15 — «Нохч - ГІалгІайче». Информационни программа.
19.30 — Професси — кинорежиссер.
20.20 — «Бийса даьхьала хийла шун, бераш!».
20.30 — «Моаршая да хьога, Цхьоалагіа Май!» (нохчий меттала).
21.00 — Ха.
21.40 — Перестройка прожектор.
21.50 — «Аьттув бола саг». Художественни фильма премьера. 2-гІа сери.

РАДИО

28 АПРЕЛЬ

ЕРА

7.45 — Юха а увзаш дегІаахар сиздар (эрсий меттала).
7.57 — Передачай программа. Хаоттам.
8.15 — Республикански газетий обзор.
8.27 — Передачай программа (гІалгІай меттала).
8.30 — Литературни Нохч-ГІалгІайче (нохчий меттала).
8.55 — Реклама.
11.15 — «Советаши вахари» (нохчий меттала).
11.30 — ЦІаьнна а «долгостроях».
11.40 — Музыка.
11.45 — «Ханал хьалхабувлараш» (гІалгІай меттала).
11.55 — Музыка (гІалгІай меттала).
15.15 — Юртара вахар (гІалгІай меттала).
17.15 — Передачай программа. Хаоттам.
17.16 — «Музыка дунен чу вала» (гІалгІай меттала).
18.00 — Керда хоамаш.
18.30 — Хоамаш.
18.40 — «Вахари дийн» яха радиожурнал (гІалгІай меттала).
18.55 — Музыка (гІалгІай меттала).

29 АПРЕЛЬ

ПІАЬРАСКА

7.45 — «Юртара Іуйренаш». Хаоттам.
8.15 — Рееспубликански газетий обзор.
8.25 — Передачай программа.
8.30 — «Къахьегамо, сага сий доаннх» (гІалгІай меттала). Очерк.
8.50 — Музыка.
11.15 — «Тахан шуца къамаьл деш я Дадашева Тамара (нохчий меттала).
15.15 — «Цхьоалагіа майна — къахьегама совгІаташ (гІалгІай меттала).
15.25 — «ЦІе сийгаш» (гІалгІай меттала).
15.40 — Музыка.
17.15 — Передачай программа. Хаоттам.
17.16 — «Бахача наха граждански оборонах дувцар». Беседа.
17.31 — Доттагілен концерт (гІалгІай меттала).
18.00 — Керда хоамаш.
18.30 — Хоамаш.

Хаоттам

Тахан кІезиг-дукха морхаш а йолаш, йоачан а йоацаш, малхбоалехьара секунпературa бийсана 2—7, дийхьекхаш хилен фегара температура республике 20—25, Грозне 23—25 градус йІовхал йолаш хилен тарлу.

Кхоана морхаш а йолаш, йоачан а йоацаш, тайп-тайларча оагІонашкахьара секунде 3—7 метр чІоагІа мух а хьекхаш хилен фегара температура бийсана 2—7 дийнахьа 13—18 градус йІовхал йолаш хилен тарлу.

Метеостанци.

ТХА АДРЕС: 364907, г. Грозный, Маяковске, ул. 92. Телефонаш: редактора — 2-45-57; редактора заместителя — 2-85-07; бехкокхама секретаря — 2-84-68; отделий: партийни вахара — 2-53-12, 2-54-04; промышленностен транспор тен — 2-75-81, 2-65-01; юрта боахама — 2-47-84, 2-90-66; культура — 2-64-75, 2-75-78; письмой — 2-85-64; машинописни бюро — 2-89-51; корректорске — 2-89-88.

НАШ АДРЕС: 364907 г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 2-45-57; заместителя редактора — 2-85-07; ответственного секретаря — 2-84-68; отделов: партийной жизни — 2-53-12, 2-54-04; промышленности и транспорта — 2-75-81, 2-65-01; сельского хозяйства — 2-90-66, 2-47-84; культуры — 2-64-75, 2-75-78; писем — 2-85-64; машинописное бюро — 2-89-51; корректорская — 2-89-88.

Газет арадувл шинареи. ереи, шоаттеи деношка

СФ02131. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 1580.